

Documente

Situată între pilaștri de lumină, încredere și speranță în inimile românilor ardeleni, pentru o perioadă relativ lungă (1861—1950), „Astra“ sibiană încintă și azi cugetul celor care s-au aplecat asupra documentelor rămase, stimulează imaginația celor care vor să se reîntoarcă în epoca lui Barițiu și Goga.

În anul 1861, după mai multe tergiversări oficiale, se semnează statutele („acte urzitoare“) ale „Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român“ („ASTRA“) cu sediul principal în Sibiu — oraș ales de fondatori ca fiind un centru recunoscut pentru numeroasele inițiative culturale de mai veche tradiție.

„Astra“ a fost concepută ca un „centru de unire a românilor“, de făurire prin cultură a ceea ce nu s-a putut câștiga prin lupta armată și prin cea politică. În realitate însă, „Asociațiunea“ din Sibiu, alături sau împreună cu celelalte așezăminte culturale similare care au luat naștere în aceeași perioadă la Arad, în Maramureș și Bucovina, a fost pătrunsă, de la început, de ideea programatică a luptei pentru făurirea unității naționale a tuturor românilor, susținând prin fenomenul cultural o valență obligatorie a militantismului politic. Meritele fondatorilor ei sînt incontestabile pentru ridicarea pe o treaptă superioară a edificiului național. „Urzitorii acestei Asociațiuni ... s-au știut folosi de spiritul luminat al prezentului, carele cătușele de pînă acum ale sclaviei le-a rupt și le-a nimicit, spre lauda sa și spre atingerea destinului omenesc cu privire la națiunea noastră“ — iată un citat optimist, din discursul inaugural al președintelui Andrei Șaguna, la prima adunare generală, cea de constituire¹.

„Astra“ și-a urmărit scopul fundamental, prefațat în statute, de ridicare prin cultură a maselor largi de români, îndeosebi a țărănimii, cea mai lovită în soartă de vicisitudinile vremurilor. Fără a se lăsa însă încorsetată de prevederile statutare inițiale, a căutat tot timpul să amplifice acest scop printr-o diversitate impresionantă de mijloace, forme și instituții care i-au sporit considerabil valențele activității sale. Coordonatele acțiunilor întreprinse de „Astra“ s-au manifestat în planuri foarte diferite: studii și cercetări, conferințe și prelegeri populare, fondarea de biblioteci publice și școli țărănești, muzee, expoziții și monumente comemorative, case naționale și culturale, cinematografe, sprijinirea școlilor cu manuale, burse pentru elevii, ucenicii și studenții merituoși, editarea de cărți științifice și beletristice, dezvoltarea activității artistice și organizarea de festivaluri, produse etnografice, valorificarea folclorului tradițional, intensificarea alfabetizării, ocrotirea familiei și a copilului, igiena publică, educația tineretului prin muncă și pentru muncă, sprijinirea meseriașilor (sodalilor), a însoțitorilor agricole, cooperativelor, băncilor populare și multe altele².

¹ *Cuvîntarea Excelenței sale D. Președinte ținută cu ocaziunea deschiderii adunării generale a Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român ... Sibiu, 1862, p. 35.*

² Ion Holhoș, „Astra“ stindard al unității și propășirii naționale, în „Tribuna Sibiului“, An. I, nr. 71, din 12 mai 1968.

Un moment important în activitatea de început a „Astrei“ l-a constituit cea de-a doua adunare generală a sa, care a avut loc la Brașov, în anul 1862. Cu acest prilej s-au dezbătut, cu prioritate, problemele unificării formelor gramaticale și a ortografiei limbii române. Înainte cu 5 ani de fondarea Academiei Române, „Astra“ sibiană a jucat rolul primei societăți cu caracter academic de pe întreg teritoriul românesc.

De la începutul existenței sale, „Astra“ și-a propus și a realizat un program bine orientat de cercetare în mai multe domenii ale științelor, culturii, vieții economice și sociale care priveau opinia publică a întregii națiuni. Acest program a avut la bază discursul — document de o excepțională valoare — ținut de George Barițiu la adunarea generală din 1862. Documentul a sintetizat și concretizat toate problemele care frământau intelectualitatea românească de pe ambele versante ale Carpaților în vederea dezvoltării organizate a culturii naționale. Efortul principal al cărturarilor a fost îndreptat spre cercetări în domeniile: istoriografiei, literaturii, științelor naturale, învățămîntului, pedagogiei, economiei, agriculturii, etnografiei, folclorului, sociologiei, antropologiei, medicinei, dieteticii populare, esteticii, artei, muzeografiei ș.a.

Cercetătorilor în domeniul istoriei le-a revenit în chip firesc un rol de cea mai mare importanță, fiind conștienți de comandamentele social-naționale ale vremii. Proiectele făurite în cadrul acțiunii istorice a „Astrei“ și lucrările realizate au cuprins capitole însemnate din istoria patriei, un adevărat suport teoretic și moral pentru lupta politică a românilor într-o epocă de recrudescență revoluționară, de afirmare națională. „Studiul istoriei patriei și a națiunii este pentru națiunea românească una din condițiile esențiale de viață, este acel mijloc minunat prin care se manifestă viața sa națională“ — spunea Barițiu la vremea sa³.

Revista „Transilvania“ — organ al „Asociațiunii“ începînd din anul 1868, a îmbrățișat o sferă largă din preocupările cultural-științifice ale „Astrei“, cultivînd însă cu precădere știința istorică. Ea s-a născut dintr-o trebuință „... de a exista un monitor-arhivă și un purtător de cuvînt al Asociațiunii care să rețină pentru urmași dezbaterile din cadrul Astrei“⁴.

Activitatea științifică de investigare a izvoarelor autentice transilvănene și de aiurea, mult mai amplă decît cea prezentată acum, a însemnat o valoroasă contribuție adusă de „Astra“ la îmbogățirea istoriografiei românești moderne, dezvoltînd semnificative și perene dovezi ale luptei permanente duse de poporul nostru pentru eliberarea socială și păstrarea ființei sale naționale. Trebuie să mai adăugăm și faptul că, dacă opera istoricilor ardeleni și neardeleni, cuprinși în cadrul „Asociațiunii Astra“ sau al Academiei Române a constituit suportul moral al luptei poporului nostru pentru unitate, la fel de semnificativă rămîne pentru posteritate și participarea efectivă a multora dintre ei la realizarea concretă a Unirii din 1918.

Menționăm și publicarea de către „Asta“ sibiană, între anii 1896—1904, a primei enciclopedii românești, o dovadă în plus a capacității sale organizatorice, a potențialului și competenței intelectuale cu care a abordat și realizat o asemenea operă vastă de interes național. La cele peste 3100 pagini, în trei volume, au colaborat 172 de cărturari din toate provinciile românești. Această vastă operă colectivă reprezintă cea dintîi încercare reușită a științei românești, care a reunit „... izvoarele culturii și conștiinței noastre naționale într-un bazin comun, un inventar cit mai complet al avuțiilor noastre naționale“ — așa cum o aprecia pe

³ Apud Mihai Racovițan, *La cultură națională cu puteri unite*, 3, în „Tribuna Sibiului“, An. XXX, nr. 6532.

⁴ Vasile Netea, *George Barițiu, Viața și activitatea sa*, Edit. științifică, București, 1966, p. 290.

bună dreptate, în cuvîntul său introductiv, Corneliu Diaconovici, ca redactor responsabil⁵.

În interesul progresului economic și cultural, corespunzător cerințelor de emancipare și aspirațiilor vitale ale populației românești din a doua jumătate a veacului trecut, „Asociațiunea Astra“ și-a pus amprenta preocupărilor sale și pe dezvoltarea învățămîntului. „Astra“ și conducătorii ei și-au legat ființa de însăși epoca renașterii învățămîntului românesc din Ardeal.

Prin întreaga sa activitate desfășurată în condițiile social-politice, vitrege ale regimului dualist austro-ungar, „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român“ a îndeplinit un rol de o covârșitoare importanță.

La 125 de ani de la înființare dăm publicității un mănunchi de documente*, în mare parte inedite, care relevă activitatea „Astrei“ în principalele ei direcții.

Pentru transcriere am utilizat, în general, normele din lucrarea *George Bariț și contemporanii săi*, Edit. Minerva, București, 1973, vol. I.

Menționăm că totuși am păstrat alternanțele ci/ti (servitiul, rezoluțiune); parantezele unghiulare < > arată adăugirile noastre în text. Prescurtările uzuale de tipul *d-le*, le-am întregit tacit.

DORIN GOȚIA

1

1861. Sibiu. Extrase din actele de constituire ale „Astrei“.

Protocolul din 23 octombrie / 4 noiembrie și zilele următoare, 1861 care s-a luat în adunarea conchiamată prin cerculariul de data 29 septembrie / 11 octombrie 1861. Nr. 337

* * *

E

Statutele

Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român

§ 2

Scopul Asociațiunii e înaintarea literaturii române și cultura poporului român în deosebitele ramuri prin studiu, elaborarea și edarea de opuri, prin premii și stipendii pentru diferitele specialități de știința și arte și alte asemenea.

§ 3

În adunanțele acestei asociațiuni sunt oprite orice dezbateri asupra obiectelor religioase și politice, încît acestea privesc la prezent.

Propusețiunile Domnului Georgiu Barițiu destinate spre a se elabora și după împregiurări spre a se premia :

1. Pentru cărți școlastice, pe care au să le propună respectivele corpuri profesorești.

2. Compendiu din istoria Transilvaniei, compus așa, ca acela să se poată introduce și în gimnaziu mic, să fie și de lectură pentru publicul mijlociu. Se înțelege de sine, că această istorie trebuie să fie cu toată luarea aminte la toate mișcărilor vieții publice și naționale a românilor transilvani, să aleagă fîntînile istorice cu toată putincioasa critică, să nu cruțe și să nu țină nici o parte.

3. Starea agriculturii la românii transilvani. Scriere comparativă, atît cu referință la românii locuitori în diferitele ținuturi ale patriei, cît și cu referință

⁵ Prefață la tomul I al *Enciclopediei*. Vezi și Biblioteca „Astra“ Sibiu, mss. MXXVI/1. O parte din corespondența privind colaborarea la enciclopedie se află la Arhivele Statului Sibiu, fond „Astra“ nr. vechi inv. 156—160/1904.

* Documentele nr. 1—20, 22, 23, 25—28, 31—33, 37, 38 au fost puse la dispoziția redacției de Dorin Goția în colaborare cu Ana-Cristina Halichias; cele cu nr. 21, 24 și 29 de Viorel Screciu; cele cu nr. 34, 35 și 36 de Paul Abrudan.

la modul cultivării pământului între sași și secui, și iarăși în comparațiune cu Italia de sus, cu Elveția și cu Boemia. În legătură cu aceasta :

- a. Înfrința științei chimice asupra agriculturii.
- b. Horticultura sau grădinăria. Suprema necesitate de a o nainta cu toate mijloacele între români.
- c. Pomăria. Întru asemenea.
- d. Cultura pădurilor : toată putincioasa lor cruțare, pe unde se află sădire de păduri, pe unde lipsesc.
- e. Cultura vermilor de mătase. Enumerarea cauzelor pentru care încercările respectivelor guvernii mai virtos de ani 80 încoace nu au puțut reuși ca să introducă acest ram de economie.
- f. Restaurarea și încurajarea culturai de stupi în toată țara.
- g. Îmbunătățirea tuturor soiurilor de vite cornute, copitate, linoase, cum și a păsărilor domestice. În legăminte cu aceasta dezlegarea întrebării : dacă de ani 25 încoace prăsirea de vite și totodată nobilitarea soiurilor la locuitorii români a naintat sau a napoiat. Una sau alta pentru ce ?

4. Descrierea comparativă a locuințelor omenești la românii țărani din punct de vedere igienic, polițienesc și estetic : totodată enumerarea cauzelor pentru care românii țărani pînă acum nu s-au îndemnat a-și clădi locuințe din materii mai solide.

5. Descrierea comparativă a porturilor românești din punctul de vedere al folosului cu privire la clima și totodată din cel estetic. Dezlegarea chestiunilor : care din toate porturile românești de ambele sexe poate să fie și mai corespunzător climatei și mai frumos, cum și care porturi ar fi să dispară cu totul sau încai să se mai cultive ?

6. Descrierea mijloacelor de nutrement al românilor din punct de vedere igienic.

7. Dezlegarea întrebării : în care ținuturi ale Transilvaniei sunt bărbații români mai puternici și totodată mai muncitori, cum și femeile de o frumusețe mai clasică și mai trăitoare (durabilă).

8. Paralela trasă din punct de vedere psihologic și fiziologic întră românii transilvani cu toți ceilalți români locuitori înlăuntrul monarhiei austriace, și anume cu bănățenii, cu cei dintre Crișuri, Someș și Tisa în Ungaria și cu cei din Bucovina.

9. Dezlegarea întrebării : care sunt mijloacele și căile cele mai sigure ajutătoare la întemeierea, îmbunătățirea și perpetuarea școlaelor populare între români.

10. Colecțiune de cele mai bune (cinci) balade românești transilvane.

11. Pentru ce arta zugrăvirii, cu toată protecțiunea, ce-i da ritul bisericii răsăritene, nu poate nainta la români preste tot ?

12. Colecțiunea tuturor inscripțiunilor romane tipărite, cite s-au descoperit pînă acum în Transilvania și în țările vecine cu dînsa, însoțite de un comentariu.

13. Cel mai bun compendiu de medicină forensi.

14. O dietetică populară în strînsă referință la modul viețuirii românilor.

15. Flora Transilvaniei, a Banatului și Bucovinei cu numiri românești și cu observațiuni mediche, care să meargă în paralelă cu credința și știința, ce o are poporul despre puterea vindecătoare sau veninoasă a plantelor patriotice.

Alte dispușețiuni :

Administrațiunea să ia măsuri energioase spre a complini lacunele din istoria patriei și a națiunii noastre. Spre acest însă să se pună în raport cu toate bibliotecile din patrie și din afară, cum și cu toți istoriografii și istoriofilii. Aflîndu-se de trebuință să se facă spre acest scop și călătorii științifice.

Istoriofilii și istoriografi : Scarlat Rosetti, Generalul Mavro, Ioan Maiorescu, Dr. A. T. Laurian, Eudoxiu Hormuzache, Nicolae Istrate în Moldova, cum și secțiunea ministerială pentru cercetarea hrisoavelor monastirești.

Să se receară manuscriptele lor Samuil Micul și George Șincai de la ministerul din Viena.

Totodată să se poarte grija cu totadînsul de adunarea documentelor pentru istoria bisericească.

Foia periodică, ce va ieși pe spesele Asociațiunei, să se ocupe per eminentiam cu publicarea de documente istorice în original și în traducțiune.

Actele privitoare la Urdirea și înființarea Asociațiunei Transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, date în tipar de însăși Asociațiunea Sibiu, în Tipografia diecesană 1862, p. 49, 72—74, 77—78, 85, 89—90, 93, 104—108.

2

1862 octombrie 9, Sibiu. Adresă prin care „Astra“ îl înștiințează pe Andrei Mureșanu despre premiul de 50 galbeni ce i s-a acordat.

Stimate Domnule !

Comitetul Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român se află în plăcuta pusețiune a îi face stimatei Domniei Tale cunoscut, cum că s-a făcut dispozițiunea cuvenentioasă ca celi (sic) 50 galbeni drept premiu de recunoșciența națiunale pentru zelul Domniei Tale, cel într-adevăr român, cum și pentru servitiul făcut în interesul îmbogățirii literaturii națiunali, prin opul ce l-ai prezentat pre altariul culturii noastre literare să îi admîneze cit mai curînd prin Domnul secretar primar G. Barițiu.

Din ședința Comitetului Asociațiunii ținută în 2 septebre 1862¹.
Sibiu în 9 octobre 1862.

¹ Decizia a fost luată de Comitetul Astei cf. doc. 184/1862, proces-verbal din 21 august/2 septembrie 1862, pct. 99, c, p. 70.

Arhivele Statului Sibiu, fond Astra, doc. 25/1862, f. 1, 3—4. (În continuare vom indica numai locul de depozit, folosind inițialele filialei: A.S.S. și numărul documentului).

3

1865 octombrie 30/noiembrie 11, Brașov. Adresă prin care „Astra“ Arad trimite „Astrei“ sibiene copia scrisorii Societății Literare Române din Bucovina care propune unificarea ortografiei românești.

89/1865

Mărite Prezidiu !

În ședința direcțiunale a Asociațiunii noastre românești ținută în 30 optov(rie) (sic)/11 noiembrie a.c. fiind precetite scriptele și, respective, răspunsurile spectelor Asociațiunii române din Transilvania și Bucovina la scripta recercatoarea a Asociațiunii noastre arădane, datul 29 mai/10 iunie 1865 pentru a se cofințelege toate trele, Asociațiuni în modul unificării ortografiei noastre române.

Din privința publicității și cofințelegerea continuativă a tuturor lucrărilor lor toate trele asociațiuni întrunite pentru unul și același scop, iar acum mai virtos pentru obiectiva dezbatere) a lucrului acestui momentos și de cumpănătate mare ; au fost determinat su(b) n(umă)rul proto(col) 68 ca răspunsul Asociațiunii din Bucovina să fie trimis măritului prezidiu a Asociațiunii transilvane și acesteia, la măritul prezidiu a Asociațiunii din Bucovina în copie autentică ; ce cu alăturatul de su(b) cu tot respectul cuvenit se efeptuește.

Iar pentru publicitate mai mare vor fi publicate ambele în organul Asociațiunii, „Concordia“.

Semnat în Arad din ședința direcțiunale ținută în 30 opto(vrie)/11 noembrie (1)865.

Sigismund Popovici, director pentru tineret.

Dionisie Pascuțiu manu propria, notar director M(ăritului) Presidiu a Asoci(ațiunii) Transil(vane)

(Verso adresa) : Măritului Prezidiu a Asociațiunii rom(âne) Transilvane întrunită pentru cultura și promovirea literaturii române.

Hermannstadt, Sibiu
în Transilvania

* * *

Mărite prezidiu

Mai nainte fie-mi iertat a cere escusare pentru întârzierea răspunsului comitetului Societății literare române din Bucovina la preanonrata scrisoare din 29 mai/10 iunie 1865 a măritului Prezidiu al Asociațiunii națiunale din Arad pentru cultura

pöbrului român. Subscrisul din partea sa nu au lipsit a arăta îndată pe calea publicității prin organul societății, primirea scrisorii, exprimându-și (în numărul 7 al foii Societății din luna iuliu) toată bucuria sa și a amicilor săi din Bucovina asupra propunerii împărtășite și cea mai vie dorință pentru a ei fericit rezultat, publicându-se în același număr totodată și însăși scrisoarea amintită. Însemnătea cea nemărginită a cuprinsului scrisoarei l-au îndatorit însă a o comunica comitetului plenar al societății noastre spre dezbateri, spre rostirea opiniunii sale „și spre stabilirea răspunsului corespunzător. Dar comitetul, din cauza absenței majorității membrilor săi împărtășiați peste vară, s-au putut aduna tocmai în luna trecută Comitetul au luat în cea dintâi a sa ședință propunerea momentosa a Asociațiunii arădene în cea mai deaproape băgare de seamă și discutare. Comitetul așijderea este profund convins de santul adevăr, cum că unitatea poporului român în limbă și literatură este legea supremă, care în împărăția spiritului trebuie să conducă toate lucrările și stăruințele fiilor săi luminați. Ea respinge toate încercările spre a răsturna fără necesitate unitatea limbii — odorul cel mai prețios al naționalității sale, secretul existenței seculare și talismanul viitorului său — fie ele cât de binevoitoare, cât de laudabile sau cât de ingenioase, cari însă prin diferitele moduri de scriere și de vorbire nu vor lipsi, în fine, a produce cele mai triste urmări pentru poporul român, a-l despărți prin dialecte artificioase ca prin niște muri chinezești în fracțiuni, imbucați, ale căror număr n-ar atârna numai de la numărul limbicilor săi, care sporesc neconținut pre cind nefavorul timpurilor ar trebui să îndemne pre toți bărbații națiunii — în loc de a despărți și prin urmare a slăbi poporul nostru în modul acesta — a contribui în tot chipul și cu toate puterile spre a cultiva și a înălța conșcintia omogenității și unității sale, spre a-l însufleți, a-l apropia și înfrăți tot mai mult cu sine însuși. Comitetul deploră separatismul limbistic intrat pe nesimțite între noi prin diferitele ortografii ca o adevărată nefericire, cu atât mai mult, cu cât simte că greutatea dezrădăcinării crește pe zi ce merge, crește cu cât se încuibă mai mult, cu cât (se) învechește. Ba, lucrul au ajuns pînă acolo că multe cărți și ziare interesante, folositoare, adeseori eminente, nu se citesc în cutare țară sau parte a unei țări locuite de români, din cauză că ortografia le-ar fi iarăși cu totul alta decât cea primită pe acolo, că nu și-ar mai cunoaște nime limba sa în ele, că individualitatea și dulceața limbii române ar lipsi cu totul din ele și că limbajul lor cu ortografia lor străină, cu sau fără de „pinteni“, de „coif“ sau „cu pușca-n spate“ ar semăna ades mai mult cu alte dialecte decât cu limba românească. Aceste se pot auzi nu cumva de o singură ortografie, ci la rindul său de toate ortografiile române existente pînă acum. Deci nu rămîne îndoiială că unificarea ortografiilor este o necesitate urgentă, este condițiunea vitală a dezvoltării și înaintării culturai naționale, iar că aminarea ei ad greacas calendas este eternizarea separatismului cu toate urmările lui cele mai nefericite. Limba română, scumpă moștenire de la străbunii noștri au ajuns prin întunericul secolilor, prin vijeliile trecutului, după atitea lupte cu huni și cu avari, cu turci și cu tătari, omogenă, una și nedespărțită pînă la noi în secolul al XIX-lea, carele se mîndrește a fi înaintat mai mult cultura românilor decât toți premergătorii săi. Și tocmai noi să fim acei cari am voi să izbim în unitatea limbii, cari am voi să sugrumăm mîndria și mîngierea noastră, simbolul măreț al unității poporului român? Nu ne-au mai rămas alta de făcut pentru luminarea și fericirea lui? Credem că nu se va afla român bun și fiu sincer al națiunii, carele să nu cheme blăstăm și asupra bărbaților, cari vor putea și nu vor voi a contribui spre a se delătura dezbinarea amenințătoare în sînul limbii materne. Din motivele expuse au primit comitetul scrisoarea marelui Prezidiu al Asociațiunii Arădene cu cea mai vie bucurie și cu un simț de profundă stimă și dragoste pentru acei bărbați demni, cari au luat în neobosita lor stăruință pentru dezvoltarea culturai naționale inițiativa prin propunerea făcută țintitoare la mijlocirea delăturării anarhiei crescînde în modul scrierii și al vorbirii limbii noastre și la stabilirea unei ortografii generalii pentru toți frații noștri prin o bună, grabnică și amicală consfătuire și coințelegere. Comitetul se dechiară din partea sa de tot înțelesu cu modalitatea propunerii. El speră că adoptîndu-se această modalitate și procedîndu-se la punerea ei în lucrare cu cumpănire înțeleaptă se va ajunge cu ajutorul cerului și rezultatul mult dorit prin conlucrarea bărbaților noștri competenți și mai ales prin stăruințele societăților române din Austria, la cari dorim cu deosebire să se alătore și împărtășirea bărbaților luminați și literați din România. Aceste toate — după cum se înțelege de (ia) sine — fără însă de a prejudeca viitorul, fără de a împedeca dezvoltarea ulterioară a științei limbicice, zborul liber al filologiei naționale. Conform cu îndatoririle și cu cercul competenței sale comitetul nu va pregeta a subșterne și a recomanda propunerea Asociațiunii arădene celei mai de aproape adunări generale a societății noastre, care se va ține în luna lui ianuarie 1866; și aduce apoi

deciziunea ei la cunoștința măritului Prezidiu ca după aplanarea cesțiunilor preliminare să se poată găsi în unire și în deplină înțelegere cu preaonoratele Asociațiunii din Arad și din Transilvania la luarea măsurilor necesare, asigurându-se într-acest mod măsurilor a tustrele societăți literare, aprobarea formală a membrilor lor, iar lucrării naționale votul momentos al comisiei compusă de ablegații săi cei mai demni, luminați și competenți reprezentanți ai societăților menționate: autoritatea recerută, consimțământul general și călduroasa îmbrățișare a tuturor românilor. Comitetul nu va lipsi totodată a aduna din partea sa pînă atuncea material propriu spre a contribui la delucidarea întrebării ce ne ocupă. Georgiu Hurmuzaki manu propria.

Președinte Rennei manu propria, mădular al comitetului

Pentru autenticitate

Dionisie Pascuțiu notar director ¹

¹ Comitetul Astei trimite ca răspuns la Arad un extras al procesului verbal al adunării generale de la Abrud. Cf. doc. 160/1865 proces-verbal din 3 octombrie 1865, pct. 64, p. 233.

A.S.S., doc. 193/1865, f. 1, 3—4.

4

1869 iulie 12, Viena. Scrisoare prin care Societatea studențească „România“ din Viena solicită „Astei“ sprijinul moral și material în vederea înființării unei catedre de limbă română la Universitatea vieneză.

Nr. 98/1869

Preaonorat Prezidiu al „Asociațiunii transilvane“ !

Prezidiul societății literare-sociale „România“ conform dorinței generale a junimei române studioase din Viena — și lia (sic) libertate a vă face următoarea înștiințare :

Junimea română studioasă din Viena, recunoscînd neapărata necesitate de una catedră pentru limba și literatura română la universitatea vieneză, ce e atît de frecventată de către români și anume din toate provinciile Daciei — traiane, a înaintat, încă în anul trecut 1868, una suplică către înaltul Minister de Cult și Instrucțiune, pentru ca dînsul, considerînd marele număr al junimei studioase române, să binevoiască a încuviința una catedră pentru limba și literatura română la universitatea de aici.

La această suplică a junimei studioase române înaltul Minister de Cult și Instrucțiune a și binevoit încă în toamna aceluiași an a ne răspunde următoarele : „Ministerul de Cult și Instrucțiune nu poate crea una catedră de limbă și literatură română, căci una atare nu există nici pentru una din celelalte limbe, afară de cea germană, ci numai docenture și cu crearea unei atare docenture pentru limba și literatura română înaltul Minister de Cult și Instrucțiune este totdeauna coînțeles și totodată și aplecat a destina pentru ea una remunerațiune corespunzătoare (adică de 4—500 florini valută austriacă)“.

Deci dorința noastră ar fi încitva împlinită și acuma după informările primite de la decanatul filosofic, carele, întrebat fiind de către înaltul Minister de Cult și Instrucțiune „care e părerea sa în privința ocupării sus-numitei docenture?“ a răspuns că colegiul profesoral în unanimitate s-au exprimat contra denumirii unui învățător de limbă „Sprachmeister“ și a arătat necesitatea unui bărbat instruit și adăpat cu literatura română ; n-a mai rămas nimic de făcut decît numai bărbatul competente documentîndu-și calitățile recerute să se adreseze către decanatul filosofic al Universității din Viena spre a fi în urma arbitriului colegiului profesoral, recomandat de către acest înalt minister spre recunoaștere și înțînere.

Însă pre acest bărbat, ce va avea una chemare atît de mare și tot una dată atît de frumoasă de împlinit, adică de-a adăpa tinerimea română cu cunoștințele de patrie, limba, literatura și istoria națională de care dintr-o fatalitate mare pînă

astăzi fu despoiată și prădată pînă aci de cunoștințele cele mai necesare pentru viața unei națiuni, apoi pe lîngă altele va avea și însemnata datorință de-a înfrăți și a strînge mai aproape și mai tare legăturile frățești ale junilor români, adunați aici de prin toate unghiurile României. După părerea noastră nime nu poate alege și recomanda pre acel bărbat decît toate trele asociațiuni literare ad(ică) A(sociațiunea) transilvăneană, arădană și bucovineană, cari cointelegîndu-se între sine cu acea seriozitate și sancțitate cu cari le declamă însemnătatea și sancțitatea cauzei însăși, ar fi mai deaproape chemate și mai în stare a aprecia acest act de mare importanță după valoarea-i meritată și de a se năzui a-l duce întru împlinire.

Știind și comparînd această împrejurare, Prezidiul societății „România“ vine în numele Junimei române studioase și îndrăznește a se ruga ca să binevoliți (sic) a lua asupra rezolvirea acestei cauze atît de însemnată ; și fiindcă acel bărbat nu va putea să existe în Viena nici într-un mod numai cu sus-numita remunerațiune acordată de către înaltul minister, îndrăznește a se ruga :

1. Ca să binevoiască a studia tot una dată și această împrejurare, adică cum s-ar putea mări remunerațiunea aceasta pînă la suma cuvenită.

2. Onoratele Asociațiuni literare nu ar fi și ele în stare și aplicate a contribui anual după potenția ?

3. Că n-ar fi bine a se face una rugămînte către prea onoratul Consistoriu greco-ortodox din Cernăuți ca să binevoiască și el a mijloci de la înaltul minister încuviințarea și sistemizarea unui salariu anual din fondul religionar al Bucovinei ?

Sperînd întru interesul ce-l poartă onoratele societăți literare pentru înaintarea culturii și instrucțiunii românești, suntem siguri de bunăvoința și de seriozitatea lor în astfel de cestiuni ce debue (sic) să caracterizeze pre atari societăți¹.

Viena 12 iulie stil nou 1869

Președinte C. Aronovici

Prezidiul societății „România“
Art. P. Alexi manu propria
secretar

Student de medicină

¹ Documentul este publicat în revista Transilvania, Brașov, II 23, 1 decembrie 1869, p. 276—277 sub titlul *Petițiunea societății „România“*, Vezi și doc. 190/1869 proces-verbal din 22 iulie 1869, pct. 68, f. 37.

A.S.S., doc. 181/1869

5

1870 mai 25, București. Adresă prin care Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice din România informează „Astra“ sibiană că i-a repartizat o subvenție de 1400 lei.

România, Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice.
Diviziunea Școlară No. 4337

București 25 mai 1870

Domnule Președinte,

Avînd în vedere prescriptul verbal registrat sub no. 2447 din 15 curent, subsemnatul are onoare a vă face cunoscut că din fondul prevăzut în budgetul anului curent pentru societățile de cultură, vi se pune la dispozițiune suma de 1400 lei noi, pentru care veți face cuvenita cerere spre a vi se libera Domniei Voastre sau împuternicitului din parte-vă.

Primiți, Domnule președinte, asigurarea osebitei mele considerațiuni.

p. Ministru C. Esarcu

Capul Divis. Dr. N. Nitulescu
Doșnului Președinte Societății Literare Română din Transilvania la Sibiu

A.S.S., doc. 160/1870, f. 1.

6

1874 iulie 26, Pesta. Scrisoare prin care Ladislau Basiliu Popp, președintele „Astrei“, încunoștințează Comitetul de conducere din Sibiu despre interzicerea adunării generale a despărțământului Reghin de către Ministerul de Interne de la Budapesta.

Illustrissime Domnule !

Cu datul 13 iulie a.c. sub nr. 132 mi-a făcut domnul secretar II I. Rusu cunoscut că adunarea despărțământului cercual XVII conchiamată la Borsec s-ar fi oprit prin vicecomitele respectiv și totdeodată mă roagă ca să mă interpun la locurile compet(ente) pentru ridicarea oprirei. Prin un telegram din 15 l.c. (i) mi face onoratul Comitet al Asociațiunei cunoscut că în contra oprirei s-a provocat recurs la minister.

În urma acestora eu numaidecît am făcut pașii cuviincioși la locul comp(ente), de unde însă mi s-a spus că ei fără a videa raportul respectivului vicecomite nu pot să decidă, promițindu-mi însă că raportul se va cere pe cale telegrafică, precum și aceea că dacă o atare adunare e întemeiată în statute (!), apoi nu vor pune pedecă. Ieri în 25 l.c. s-a aprobat oprirea ! Poftim.

Mi se pare că i-am fost scris domnului secretar II Rusu că eu mă tem ca prin pasiul greșit al despărțământului XVII ni se va periclita toată instituțiunea de adunări cercuali. Vai cită circumspecție ne trebuiește și ce puțină avem. Nu vom înțelege la Deva ce e de făcut.

Mai încolo am să-ți fac cunoscut că Direcțiunea generală a Căii Ferate I Transilvane în cerculariul ce l-a dat cătră amploiații săi ordina extradarea de 1/2 bilet la plecare, iar cealaltă jumătate se va răscumpăra la reînturnare(a) din Deva, prin urmare că nu va trebui să se so'veze la plecare întreaga taxă, ci numai jumătate și așa și la reînturnare numai jumătate prin urmare va fi cu puțință (artă sub roată) că cei care de la Deva vor avea alt drum, să nu se întoarcă iar de unde au pornit; e mai bine așa, faceți cunoscută această schimbare în organul vostru „Telegraf(aful Român)“, nu va fi tîrziu nici în „Transilvania“.

100 de certificate v-am trimis cu poșta de astăzi sub Kreuzband¹, 100 vă trimit mîine poimîine, de vor mai trebui apoi, telegrafiati-mi !

Astfel cu adevărată stimă sum al Illustr. tale

Pesta 26/7 1874

L(adislau) B(asiliu) b(a)r(on) Popp

¹ Kreuzband — bandă încrucișată

A.S.S., doc. 157/1874, f. 1—2.

7

1875 octombrie 22, Viena. Scrisoare prin care Societatea „România — Jună“ mulțumește pentru cărțile expuse de „Astra“ la expoziția universală de la Viena și donate apoi acestei asociații studențești.

Nr. 8 ex 1875/6

Prea Onorat Comitet !

Primind comitetul subsemnat cărțile de mare preț, care prea Onoratul Comitet al Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român a avut deosebita bunăvoință a le dona cu ocaziunea expozițiunei universale din Viena, 1873 pentru biblioteca societății academice „România—Jună“ din Viena, vine a face gestul datorinței sale esprimînd în numele societății simțămintele sale cele mai profunde de mulțămîită și recunoștință pentru acest don atît de prețios.

Cu distinsă stimă și devotament avem onoarea a ne subscrie.

Viena în 22 octobrie 1875
Președintele
Bologa

Secretarul
Nicolae C. Manganuțiu
st(udent) în med(icină)

A.S.S., doc. 259/1875 f. 1. „Astra“ va expune „actele și operele sale pe timpul de la întemeierea ei pînă în prezent“, vezi și doc. 27/1875 proces-verbal din 2 nov 1875 pct. 157 f. 93.

8

1876 decembrie 14/26, Brașov. Scrisoare prin care George Barițiu informează conducerea „Astreii“ despre regulamentul și funcționarea secțiunilor științifice și solicită cite un articol de 2—3 coale anual din partea tuturor literaților.

Illustriissime domnule președinte al Asociațiunei
Transilvane române !

În 20 ale acestei luni am submis onorabilei Comitet al Asociațiunei com-putul anual al edițiunei „Transilvaniei“ adăugînd și rogarea mea cu respect la sol-dul ce a rezultat. Încît pentru alte agende și anume cele concernate la redacțiune și la regulamentarea secțiunilor științifice în sensul deciziunei luate de către adu-narea generală, crezusem pînă mai de curînd că vom conveni în Sibiu cîțiva băr-bații din afară spre a ne consulta împreună cu domnii membrii Comitetului și cu toată floarea inteligenței noastre de acolo, precum anunțasem această dorință în răspunsul ce avusem onoarea a da Rever. Sale domnului vicepreședente Ioan V. Russu în 26 octombrie a.c. Într-aceea eu mă pusei în corespondență cu unii din bărbații cei mai laborioși ai noștri ca să ajute cu luminile lor și să-și dea părerea, iar într-aceea să-mi întindă și ajutor cu operate de ale domniilor lor. Așteptai cam mult pînă să-mi vină cite un răspuns. Între acestea stăteam și eu mult în cum-pănă și ocaziunea amintită, că domnul Ioan Ghica, prezidentea actual al Societății academice române, fiind trimis în afaceri de gravitate extraordinară la Londra, delegațiunea, în lipsă de președente și de vicepreședente, nu mai putea funcționa și neștiindu-se cit va petrece domnul Ghica la Londra, eu aveam să stau pe fiecare zi gata ca să fiu chemat la delegațiune spre a da curs afacerilor. Astăzi, după ce din această parte mă văd încîtuva scutit de a călători în afară, îmi fac datoria mea aducînd la cunoștința onoratului prezidiu deocamdată numai următorul răs-puns receput în sus-atînsă cauză, anume de la Blaj în termenii aceștia :

„Cu ale Comitetului Asociațiunei va merge anevoie, întîi pentru că avem prea puțini bărbați cari să dispună de timpul necesar spre a se putea ocupa cu studii serioase, a doua din cauză că nu avem public care să voiască a citi și a-și da banii pentru lucrări științifice în sensul strîns al cuvîntului. Această confesiune pe d(umneata) știu desigur că nu te va nici întrista, nici descuraja. De una parte știi starea poporului nostru aservit de seculi, de altă parte cunoști din istorie cum străbunii noștri în zilele lui August-ergo pe cînd statul roman era în floare, nu voia să asculte dramele serioase, ci striga să le aducă „Ursul“.

„Conchiamarea cîtorva indivizi, după cum stau acțiunile politice, ar deștepta prepus și, în fine, poate că ne-ar aduce în pericol și Asociațiunea ; că la lucrul acela nu și-ar putea chema doară nici un „becșuletes român“. Deci, oare nu ar fi mai bine ca lucrul acela să se amîne puținel, pînă se mai luminează într-una parte sau în alta ?

Acestea de la Blaj. De la Cluj e de prisos a vă osteni cu răspunsuri, după ce ziarele maghiare care luară la goană limba noastră, pe cit aceea se propune la Universitate, ne spun tot.

În considerațiunea acestor împrejurări, vă rog domnule prezidente că dacă aflați și D(omnia) Voastră cu cale, precum și cred, să binevoști a cere în această cestiune delicată opiniunea și consiliul onoratului Comitet. Eu pentru persoana mea nu am nici o temere sunt gata și decis a merge oriunde aș fi chemat în in-teretul literaturii noastre naționale, căci mai mult nu pot să fiu calomniat de către inamicii națiunei decît am fost ; dacă mie de acelea nu îmi pasă nimic, îmi pasă însă de periclitatarea cauzei. Deocamdată literații noștri ar face foarte bine, dacă fiecare m-ar ajuta fie și numai cu cite un singur articol de 2—3 coale scrise, preste anul întreg : Cel mai puțin lucru ce se poate cere de la un român erudit.

Cu acestea și rămîn al Dumneavoastră — domnule presedent.

Brașov 14/26 dec. 1876

Secretarul Asociațiunii transilvane
prea plecat G. Barițiu

9

1877 ianuarie 18, Banská Štiavnica. Scrisoare prin care studenția români din Banská Štiavnica solicită revista „Transilvania“.

Onorabile Comitet !

Junimea română studioasă la Academia de montanistică și foresterie din Schemnitz, pătrunsă de chemarea și scopul de a se cultiva și perfecționa în limba și literatura națională, vine prin aceasta a vă exprima cea mai ferbinte mulțumită pentru grațierea prețioasei foaie „Transilvania“; totodată, cu umilință vă rog, ca pe niște conducători a progresării românismului ca să binevoiți a contribui la realizarea celei mai ferbinte dorințe ale sale, tramițându-i gratuit și pe anul curinte mult prețuita foaie ce aveți onoare a redacta. Încurajarea-vă nobilă va fi salutată de cea mai călduroasă mulțumită și recunoștință căci, aruncați de soartă în un anghii al Ungariei, unde, dureri! orice convenire imediată cu iubiții noștri conaționaliști și prin urmare orișice sprijinire din partea lor e imposibilă; aflându-ne după aceea în un număr prea mic și pre lângă aceste mediloacele cele modeste cu cari ne susținem la amintita academia nu ni permit procurarea nici unui ziar pe spezele noastre.

Permiteți-ne a vă ruga onorabile Comitet, ca deoarece prin transportarea ne-regulată a poștei numerii 13, 14, 15 din anul 1875, iar numerii 15, 19, 20 din anul 1876 de fel nu i-am primit, să binevoiți preagratios a ni tramițe (din parte-ni cur orice preți) acești numeri, ca astfel să ni putem completa o carte prețioasă pe seama bibliotecii noastre din prețioasă „Transilvania“¹.

Primiți asigurarea prea respectuoasei noastre recunoștințe și stime cu care avem onoarea a ne subsemna

Schemnitz la 18 ianuarie 1877

Al onorabilei Comitet supusi

Alex(andru) David
presedinte

George Cernet,
notar

¹ Comitetul „Astrei“ răspunde afirmativ cererii. Cf. doc. 29/1877, proces-verbal din 3 ian. 1877, pct. 12, p. 72.

A.S.S. doc. 22/1877, f. 1—2.

10

1878 ianuarie 29, Brașov. Scrisoare prin care I. A. Navrea din Brașov informează „Astra“ că donează 500 franci aur.

Act de danie

Dau Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român fr(anci) 500 — cincisute franci în aur sunători. Cu rugarea obligatorie ca aceștia dinpreună cu venitul lor anual să rămână neatingibili pînă va crește ca din $\frac{1}{2}$ jumătate venitul lor anual să se salarizeze persoana cea mai însărcinată și neapărat trebuincioasă a se salariza, iar cealaltă jumătate să se adauge la capitalul neatingibil pînă iarăși va crește acela, ca din jumătatea venitului anual să se salarizeze și a doua persoană urmînd tot așa pînă va crește fondul neatingibil ca din jumătatea venitului anual să se salarizeze și pensioneze întregul personal administrativ al Asociațiunii transilvane pentru literatura română etc. etc.

După îndeplinirea celor de sus se va întrebuița și a doua jumătate a venitului anual de la capitalul neatingibil escriindu-se concurse (sic) cu premii pentru compuneri și traducțiuni literare române, cari se vor găsi mai folositoare și de lipsă viitoarea Asociațiune.

Acest fond neatingibil dinpreună cu fructele lui anuale crescut (sic) a fi în stare a îndeplini cele de sus, de acum și în etern se va păstra în monedă de aur sunător, elocați primo loco pe binale de îndoită valoare și asecurate (sic) contra focului, pe pămînturi de egală valoare prețuit după venitul anual neto tot primo loco. Las la buna apreciere a onoratei Asociațiuni a întreprinde tot spre cea mai bună asigurare a capitalului, căutînd mai mult asigurarea cu cîștigul cel de altă

manipulație cu acții, note, lozuri, obligații și alte așa numite hirtii de valoare, de joi până mai apoi, cum și aceea ca cu (sic) asigurarea capitalului să facă și un bine debitorului.

Abzic pe viitor atât eu cât și urmașii mei de orice pretenție sau modificare a celor de sus.

I. A. Navrea

Brașov în 29 iunie 1878

A.S.S., doc. 29/1878, f. 1.

11

1878 mai 22/iunie 3, Sibiu. Scrisoare prin care „Astra“ îl felicită pe Vasile Alecsandri pentru premiul obținut în Franța.

Nr. 99/1878

Domniei Sale Domnului Vasile Alecsandri, Gara Mircești (România)

Comitetul Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român cu vie plăcere se folosește de ocaziunea în care „Societatea limbilor romane“ te-a distins pentru „Cîntecul gîntei latine“, dîndu-ți coroana de lauri a poezilor latini, a-ți aduce și din partea sa felicitările sale cele mai călduroase.

Negreșit, că nu acest cîntec este singurul merit literariu pentru care românii te salută, lucrările ce ai dat în trecut sunt multe și de valoare neperitorie pentru noi românii în special și pentru latinitate în general.

Dacă te salutăm și te felicităm cu astă ocaziune este că pre lingă meritele literari din trecut, chiar acum prin opera premiată ai pus la înălțime înaintea gîntei latineși, putem zice a lumii întregi, onoarea și gloria națiunii române, sentinela perpetuă a civilizațiunii la porțile Orientului.

Primește, Domnule admirațiunea și profunda stimă ce vă păstrăm.

Comitetul Asociațiunii Transilvane¹.

Sibiu, 22 mai/3 iunie 1878

Expedito I. Bologa

¹ Comitetul s-a întrunit în ședință extraordinară pentru a hotărî redactarea și trimiterea scrisorii.

A.S.S. doc. 99/1878 proces-verbal din 3 iunie 1878, pct. 51—52, p. 38 și adresă separată.

12

1878 iunie 28/iulie 10, Sibiu. Proces-verbal de constituire a secțiunii istorice a „Astrei“.

Protocolul

ce s-a luat în 29 iunie/10 iulie 1878 în ședința întâia a secțiunii istorice aparținătoare la Asociațiunea Transilvaniei pentru literatura și cultura poporului român.

Nr. 1 Întrunindu-se astăzi pentru întâia oară membrii secțiunii istorice ai Asociațiunii Transilvaniei sub președintele ei domnul George Barițiu, ales de atare conform 3 al regulamentului secțiunilor științifice, de către adunarea generală a Asociațiunii s-a citit lista acelor domni cari s-au intimat ca membri la această secțiune ...

Nr. 2 Dintre membrii secțiunii istorice aflîndu-se cinci de față, (§ 9) și adecă domnii Georgiu Barițiu, Tîmotei Cîpăriu, Iacob Bologa, Ioan Antonelli, dr. Ios(îf)

Hodoșiu, dr. Vas(ile) Hersianu și dr. Ilarion Pușcariu, secțiunea se constituie conform § 6 al regulamentului pentru secțiuni — alegînd de vicepresedinte pre dr. Iosif Hodoșiu și de secretar pre domnul dr. Ilarion Pușcariu.

Spre știință

Sibiu datul ca mai de sus

Georgie Barițiu
președinte

dr. Ilarion Pușcariu
secretar al secțiunii

A.S.S., doc. 163/1878, f. 1 Vezi și doc. 135/1878, proces-verbal din 10 iulie 1878, pct. 67, p. 141—142.

13

1880 martie 13, Turda. Scrisoare prin care Ioan Rațiu din Turda informează „Astra“ că la 4 martie s-a constituit despărțămîntul local al „Asociațiunii“.

Nr. 3 — 1880

Prea onoratului Comitet central al Asociațiunii transilvane în Sibiu

Prin aceasta avem onoare a aduce la cunoștința onoratului Comitet central cum că membrii Asociațiunii din acest despărțămînt în 4 a curenteii stil nou întrunindu-se întru una adunare generală, amăsurat § 13 din regulament, au constituit acest despărțămînt, alegînd de director pre avocatul dr. Ioan Rațiu din Turda și de membrii comitetului pre Iacob Lugoșianu, protopop în Turda, Vasiliu Moga, preot în Agrbiciu, Vasiliu Maior, protopop în Chimitelnic, Nicolau Tamașiu, preot în Grind, George Bucșa, preot în Luna și Iuliu C. Vlăduțiu, cand(idat) de avocat în Turda.

Acest comitet tot în aceeași zi s-a și constituit, alegîndu-și de casariu pre Iacob Lugoșianu, de controlor pre Vasile Moga și de actuaru pre Iuliu C. Vlăduțiu, mai departe pentru atari cazuri eventuali și-au ales și un viceactuaru în persoana lui George Bucșa.

În ședința de astăzi 3/13 s-a esmis toți membrii comitetului și încredințat cu înființarea și organizarea agenturilor comunale din acest despărțămînt, însă după ce nu suntem siguri chiar despre toate comunele aparținătoare acestui despărțămînt, vă rugăm să binevoiți a ne trimite un conspect exact despre toate comunele aparținătoare despărțămîntului nostru.

În fine, organizîndu-ne, avem lipsă de registre și alte formulare amăsurat înstrucțiunei I și II, deci vă rugăm să binevoiți a ne trimite din toate formularele respective tipăriturile necesare și, în specie, din formularul B ne rugăm de mai multe exemplare, deoarece de acestea avem mai puține și totodată ne rugăm și de mai multe exemplare din regulament.

Din ședința comitetului despărțămîntului Turdei al Asociațiunii transilvane ținută în Turda la 13 martie stil nou 1880.

Vlăduțiu

Dr. Rațiu

A.S.S., doc. 67/1880, f. 1. Vezi și doc. 73/1880, proces-verbal din 24 martie 1880, pct. 25, p. 14.

14

1880 august 1, Sibiu. Notă prin care o comisie a „Astrei“ propune ca adunarea generală anuală să voteze suma de 300 florini destinată unei școli de „sculptură“ în Săliște și unei școli de împletit la Rășinari.

Ad. Nr. 197 : 1878

Contele Schweinitz prin hîrtia sa de dato Hidvég 6 octomvrie 1878 și 20 noemvrie 1878 se roagă pentru ajutoriu al Asociațiunii la înființarea unei școale de sculptură în comuna Rășinari și a altei școale de împletit pale în comuna Săliște.

Proiectul înființării acestor școli este sprijinit atât de guvernul țării, cât și de comitetul administrativ al comitatului Sibiu.

Propunere :

Comitetul Asociației să esopereze de la adunarea generală proximă votarea unei sume de fl(orini) 300, care sumă se va folosi în caz dacă comunele respective vor înființa școlile din cestiune și anume pentru școala din Rășinari florini 200 iar pentru cea din Săliște florini 100. Spre acest scop Comitetul se va pune în coințelegere cu numitele comune și va lua toate măsurile necesare pentru a îndemna la înființarea acestor școli. Afară de aceste, comitetul va rezerva pe fiecare an din ajutoarele în bani destinate pentru meseriași un număr anumit pentru elevii de la aceste școli.

Sibiu 1 august 1880

Bołoga I

G. Barițiu

Eugen (C) Brote

A.S.S., doc. 197/1878.

15

1881 iunie 26, Budapesta. Adresă prin care Ministerul de Interne de la Budapesta comunică Comitatului Sibiu că nu revine asupra interzicerii expoziției proiectate de „Astra“ la Sibiu.

Vicemitele comitatului Sibiu, domnul August Senor, prin hîrtia sa d(e) d(ato) 30 iunie 1881 no. 5261, comunică cu prezidiul Asociației rezoluțiunea domnului ministru de interne Tisza referitoare la apelatul comitatului de dato 6 iunie a.c. în cestiunea expozițiunii.

Totodată comunică și normativul ministrului de interne de dato 2 mai 1875 no. 1508 prezent, referitor la reuniuni, ambele spre știre și acomodare.

Rezoluțiunea ministrului este următoarea :

Ministrul de interne ungar regal nr. 28784

Onorabile domnule !

Comitetul Asociației transilvane pentru literatura și cultura poporului român, apelînd ordinațiunea on. Domniei Tale din 1 a luni curente no. 4492 prin care amintita Asociațiune, ca una care nu este îndreptățită a arangia expozițiuni naționale, a fost reflectată la stricta observare a statutelor — se înștiințează pe on. Domnia Ta ca respingînd apelata, aprob amintita ordinațiune a Domniei Tale ca deplin motivată.

Te provoc ca despre aceasta să se încunoștințe interesații în mod oficial, să li se comunice motivul ministrului de interne din 2 mai 1875, no. 1508 prezent, precum și aceea că nu titlul acceptat pentru numirea expozițiunii este motivul din care s-a aprobat ordinațiunea Domniei Tale no. 4492, apelată, ci acea împregiurare că în statutele aprobate nu se cuprinde arangiarea de asemenea expozițiuni, iar după normele ce sunt în vigoare, nepermițîndu-se nici unei reuniuni astfel de lucrare ce nu se cuprinde în statute, arangiarea expozițiunii nu s-a putut concede nici acestei reuniuni.

Budapesta 26 iunie 1881

Tisza manu propria

On. domn August Sennor, vicemitele comitatului Sibiu, în Sibiu.

După vertilarea și cumpănirea mai multor împregiurări Comitetul mișcat profund, ia următoarele deciziune :

Deși ferma convicțiune a Comitetului este că arangiarea expozițiunii din cestiune este unul dintre cele mai eficace mijloace pentru dezvoltarea culturii la popor și că, prin urmare, deși nu este expres cuprinsă între agendele organelor Asociației, ea totuși ca un mijloc de cultură după spiritul statutelor și uzul de pînă aici ar trebui să fie nu numai premiza, ci încuragiată chiar din partea statului.

Considerînd că supremul for administrativ o declară totuși de neadmisibilă după statute.

Considerînd că după punctul IX din comunicatul normativului al ministrului de interne dato 2 mai 1875 no. 1508 preluat, guvernul poate suspenda activitatea acelor reuniuni despre cari ține că s-au abătut de la scopul precizat în statute, eventual după investigațiune prealabilă a le și dizolva.

Comitetul, pentru salvarea Asociațiunii, este necesitat a se supune dispuzețiunilor înaltului minister.

În consecință dizolvă comitetul expozițiunii esmîs din sînul său și prin aceasta sistează toate lucrările întreprinse pentru arangiarea expozițiunii agricole și industriale decretate prin concluzul no. XX al adunării generale din anul trecut ținută la Turda însărcinînd pe biroul său a o aduce aceasta la cunoștința comitetului expozițiunii și a publicului român în timpul cel mai scurt.

Parteniu Cosma
referent)

A.S.S., doc. 171/1881, f. 1—2

16

1881 iulie 3, Cluj. Scrisoare prin care avocatul Aurel Isac cere „Astrei” să sprijine material elevii români de la gimnaziul maghiar din Cluj, cărora li s-a interzis înființarea unei societăți studențești.

Mulț onoratului comitet !

În legătură cu priprețuita din 6 iunie a.c. nou 141 am onoare a raporta cum că cererea studenților de la gimnaziul r(egalo) c(răiesc) din loc s-a făcut din ședința adunării lor gen(erale).

Fiînd ocupați cu examenele, numai acum i-am putut interpela și cu întristare m-am convins cum că deși de facto există societatea lor și cu preste 70 florini capital în casa de păstrare și o bibliotecă frumușică, de iure deja de 5—6 ani se nizuiesc în dar a-și cere aprobarea statutelor, cari sunt pre deplin egali cu ale reuniunii ungurești de la gimnaziul respectiv. Pretextul denegării încuveniențării este cunoscuta axiomă : „Societate română la un gimnaziu unguresc, ba nici unde nu poate exista căci e superfluă”.

Considerînd deci cum că păstrarea și cultivarea limbei și a literaturii este un postulat a existenței noastre, considerînd cum că studenții respectivi numai din zel și poate din instinct potrivit nizuiesc a cunoaște produsele literaturii noastre. Considerînd cum că pre aici cunoștința limbei și a literaturii noastre nu numai că este restrînsă ba chiar împiedicată prin planul nou de învățămînt carele prescrie studiul limbii noastre numai în 2 clase gimnasiale, eu din parte-mi aş dori ca respectivii studenți și societatea lor să fie cît de bine spriginită, căci mă tem cum că în scurt timp vor deveni la atît de nu vă vor ști românește, ce nu poate fi nici interesul statului, mai puțin al nostru.

Deci mă rog de prea onoratul comitet a nu-și abstrage mîna de la subvenționarea unei corporațiuni a cărei unică tendință este știrea și cunoașterea limbei și a literaturii noastre.

Dar pîn-ce se va determina prea onoratul comitet la aceasta, binevoiască a aștepta ca să cîștige studenții aprobarea statutelor, carea a denega fără fundament atît direcțiunea, cît și inspectorele școlar.

Eu din parte-mi mi-o țin de o strictă datorință a promova întărirea statutelor și nu voi omite a mă întrepune direct la minister că sărmanii studenți să fie scutiți de secăturile nefundate ale superiorilor lor.

Nu voi omite a-mi face la timpul său relațiunea.

În fine, constat cum că am împlinit, deși cu băgare de seamă, mandatul conținut în scrisoarea sus-mentionată și după mai multe scrutări am ajuns la rezultatul sus-mentonat și în specie, m-am convins cum că respectivii studenți încep a-și pierde firul existenței lor de corporațiune și din lipsa formei, eu nu din vreun scop oprit am scris epistola de mai sus ori așa greșit. Atît este fapta cum că amenințarea pomenită în epistolă este nefundată.

Primească preaonoratul comitet asigurarea stimei mele deosebite, gata spre serviciu românesc.

Cluj 3/7. 1881

Dr. Aur(el) Isac
avocat

A.S.S., doc. 168/1881, f. 1—2.

17

1886, Oslo. Scrisoare de mulțumire adresată „Astrei” de Biblioteca Universității Regale a Norvegiei pentru primirea revistei „Transilvania”.

105/1886

Bibliothèque de l'Université Royale de Norvège à Christiania

Christiania, 1 ...1886

L'Université ayant reçu les ouvrages sous-nommés que vous avez bien voulu lui faire parvenir, m'a chargé de vous adresser ses remerciements¹.

Le Bibliothécaire
A. C. Srolsumm

„Transilvania”, An. 16, 5—24

Asociațiunea Transilvaniei pentru literatura română Sibiu

A.S.S. doc. 105/1886, f. 1.

TRADUCERE :

105/1886

Biblioteca Universității Regale a Norvegiei în Christiania

Christiania 1...1886

Universitatea, primind lucrările mai jos-numite pe care ați binevoit a face să-i parvină, m-a însărcinat să vă adresez mulțumirile ei.

Bibliotecar,
A. C. Srolsumm

„Transilvania”, An. 15, 5—24

Asociațiunea Transilvaniei pentru literatura română Sibiu

18

1890 martie 29, Sibiu. Adresă a Băncii „Albina” din Sibiu către „Astra” prin care îi donează 1000 florini.

„Albina” Institut de credit și economii

6597

Sibiu 29 martie 1890

Onoratalui Comitet al Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român

Loco

Prin prezenta îmi iau voia a vă aduce la cunoștință că adunarea generală a acționarilor „Albinei” ținută ieri, ca și în anul trecut și tot sub acele condițiuni a votat din cota numită pentru scopuri culturale și de binefacere.

1. Școlii civile de fete a „Asociațiunei” pentru acoperirea trebuințelor curente . . . . . fl. 500
2. „Asociațiunei transilvane” spre crearea și susținerea celor 10 stipendii a fl. 50 pentru elevele internatului împreună cu școala sa civilă de fete . . . fl. 500

Total fl. 1000

Suma de sub punctul 1 s-a transpus în contul curent al școlii iar cea de sub 2 în al Asociațiunei, avizînd, totodată despre dotațiunea școlii și pe direcțiunea școlii civile.

Primiți vă rog asigurarea deosebitei considerațiuni cu care sum.

Cu toată stima

Directorul executiv
ss. indescrifabil

A.S.S. doc. 56/1890.

19

1890 septembrie 3/15, Sibiu. Scrisoarea lui George Barițiu adresată lui G. Avesalom din Brăila ca răspuns la scrisoarea acestuia, în care prezintă principalele direcții de activitate ale „Astei“ în cei 29 de ani de la înființare.

Nr. 220/1890

Domniei Sale Domnului G. Avesalom în Brăila
recomandat

Epistola Domniei Voastră, inspirată de cele mai curate sentimente naționale și patriotice, înaintată la adresa noastră de la Băile — Călimănești din 1/4 august a.c., ne venise prin o întârziere nouă nepricăpută, drept la S(as) Reghin abia în 15/27 august, adică în prima zi a adunării noastre pre cînd lucrările ei se aflau în cursul lor conform programei publicate mai înainte de către comitet.

Acest Comitet, pătruns de importanța chemării sale ca și de gingășia impregiurărilor noastre actuali, pre lîngă ce este întru toate de acord cu dorințele domniei voastre emise în interesul bineînțeles al Asociațiunii noastre transilvane, nu lipsește a vă asigura onorabile domn consocietar, atît de frumosul și totodată seriosul decurs al adunării noastre generale din anul acesta, cît și despre grija noastră neadormită de a consolida și asigura pentru tot viitorul existența acestui așezămînt al nostru, pe care ni-l păzim ca lumina ochilor noștri ca pre un dinariu neprețuit, carele singur ne mai rămîne ca așezămînt curat național, scăpat întreg din nefericitele lupte politice prin care a trecut națiunea și patria noastră; așa că Asociațiunea noastră a reușit ca în această lună septembrie să intre în anul al 30-lea al existenței sale. În mijlocul atîtor catastrofe politice, în adevăr un period lung, destul pentru ca să avem oareșcare drept de a ne felicita că am ajuns pînă aici cu Asociațiunea noastră.

Ne va întreba însă cineva de rezultatele reali al activității de 29 de ani. Ni se va răspunde cu un catalog destul de lung al studenților de licee și universități ajutați cu burse și scoși la liman, precum și cu cataloage de ale învățăcelilor și sodalilor împărțiți pe la multe meserii folositoare, ba foarte necesare poporului. Ni se va observa că de cînd există această societate a noastră, cultivarea și înăvuițirea limbii noastre a înaintat spre spaima adversarilor ei. Ni se mai reflectă că în urmarea necurmatei propagande continuate în foaia Asociațiunii, mai ales pentru istoria patriei și a națiunii, în fine, clasa inteligenței noastre s-a convins că fără un studiu aprofundat al istoriei nu poate să existe nici publicitate ziaristică sănătoasă și serioasă, nici educațiune politică rațională și departe văzătoare, nici rolul națiunii noastre în viitor nu poate fi precizat.

Mai presus însă de toate acelea mari foloase punem noi neprețuitul folos carele rezultă din calitatea societății noastre de ambulantă, precum și din împrejurarea că dintre 20 despărțăminte filiale așezate de la 1872 încoace în diverse părți ale țării, anume 16 organizate de ajuns cu directorii și subcomitete, dezvoltă o activitate liniștită, dar salutară ca și ploaia mărunță și lină venită la timp și căzînd preste cîmpii și semănături setoase.

Dară vai, necesitățile și lipsele considerate din toate punctele de vedere cresc pe fiecare an în proporțiunea în care crește numărul studenților și al meseriașilor, precum și în proporțiunea în care se luca cu adevărată turbare la deznăționalizarea noastră, la magiarizarea (sic) școalelor, la încercările repetate de a ne scoate limba și din biserici, în fine și la magiarizarea femeilor noastre prin măsuri nerușinate.

Vă este cunoscută noua societate maghiară înființată înainte cu 6 ani la Cluj și acum lătită preste țara întreagă, cu o mulțime de filiale, cu cîteva mii de membri de la cari s-au adunat pînă acum ca prin farmec preste 450.000 florini (preste 1 milion de franci). Scopul principal al acelei societăți este de față: Exter-

minarea limbei române de pre teritoriul Transilvaniei prin toate mijloacele iertate și neiertate. Despre acel scop vă puteți face o idee dacă veți fi aflat că societatea numită a înființat o școală magiară cu 16 încăperi chiar și în Blaj, unde exista de 145 de ani școala primară, gimnaziu, liceu, seminar academic, și de la 1850 încoace, preparandia cu curs de 3 ani, școală bună de fete, alimentațiune pentru 63 teologi și piine pentru 250 școlari și studenți. Un magnat, cont(ele) Kunn, a dăruit numitei societăți un domeniu într-un district locuit numai de români, cu destinațiune pentru o școală magiară agronomică, cu ajutorul căreia să străbată în gloate, în familii române cu limba magiară.

De la stat cu tot ajutorul posibil, noi nici un ban ruginit.

Ce face Asociațiunea noastră cu venitul prea modest de la un capital de 132 mii față de milioanele altora? Școala superioară de fete cu internat de model ne-a costat peste 80 mii florini (200 mii franci); lipsa acelei devenise arzătoare.

De la poporul nostru s-au adunat în 40 de ani din urmă fonduri la mitropolie și la cele două episcopii ortodoxe la 3 milioane florini cam tot atât s-au concentrat și la mitropolia și la cele trei episcopii românești greco-catolice; dară toate veniturile acelor nu ajung la susținerea dicasteriilor bisericești, la seminarii, pedagogii și la alte nenumărate trebuințe. Poporul abia mai poate contribui, căci impozitele publice directe și indirecte sunt la noi de trei ori mai mari decât în România; funciara de ex. este 16% în Transilvania, 20% în Ungaria propria.

Societățile literare și filantropice ale sîrbilor din Ungaria trag ajutoare de la naționali lor din Serbia, încă și din Rusia. Slovaci trag din Boemia, sașii din Germania de la societăți private. Noi românii suntem dați uitării cu singura excepțiune de societatea Transilvania din București, care trimite câte o sumușoară pentru ajutorarea învățăceilor meseriași, care este ca un pahar de apă la un om fript de sete.

Mai de curînd își aduse aminte de compatrioții săi fericitul în Domnul inginer Ioan Olteanu, care lasă Asociațiunii prin testament o sută de mii lei noi, respective după subtragerea de 9% taxa statului și celelalte spese, 90 mii. Memoria lui eternă și numele său în Cartea de Aur!

Dară față de adversarii noștri cari lucra(u) cu milioane, nu pricepem cum ne vom putea apăra și susține mai îndelungat, dacă nu vom lucra de aici înainte cel mai puțin cu venitul sigur de la un fond de 1 milion. La București, Galați, Brăila, Ploiești, Călărași etc. etc. se află mulți ardeleni comercianți, proprietari, arendași, rentieri ș.a. cu stări și averi mari, cari își uită cu totul de patria lor natală și nu mai cunosc deloc suferințele și goanele la care suntem supuși noi.

Domnia Voastră cunoașteți multe familii emigrate de aici, binecuvîntate de Dumnezeu cu averi considerabile, la cari 2—3 mii de lei sunt sume prea puțin simțite. Grecii din România trimit colete de sute de mii la Atena. Iată un exemplu pe care l-ar putea imita cu mare laudă confrății noștri trecuți de aici în România și stăpîni de averi frumoase.

Domnia Voastră v-ați cîștiga un merit nepieritor dacă nu v-ați pregeta a lua ca membru al Asociațiunii nobila misiune asupra Domniei Voastre de a deschide o listă și a îndemna pe compatrioți ca să binevoiască a veni în ajutor la fondul nostru, care se administra cu regularitate și conștiință recunoscută de țara întreagă. Numai 10 mii lei noi de s-ar aduna, chiar și atîta pentru scopurile noastre ar fi o binefacere; noi însă cunoaștem în România destui compatrioți, dintre cari cîte unul singur ar putea ajuta fără să simtă, cu sume considerabile pentru Asociațiunea noastră.

În dorința noastră de a vă orienta și mai bine despre activitatea neobosită a Asociațiunii noastre, vă trimitem cu poșta de astăzi cîteva acte și documente relative atît la ea însăși, cît și la școala și la internatul său.

În cazul cînd Domnia Voastră vă luați asupra acea sarcină patriotică, precum și dacă ați simți trebuința unei plenipotențe autentice din partea Comitetului nostru suntem gata a vă servi la moment, iar pînă atunci încă serviască această scriere ca expresiunea dorințelor Asociațiunii noastre cuprinse într-însa.

D(umne)zeul părinților noștri să ne aibă pe toți sub omnipotenta sa protecțiune.

Președîntele

G. Barițiu

Sibiu, 3/15 septembrie 1890

20

1895 decembrie 3, București. Scrisoare prin care N. Densușianu îl informează pe C. Diaconovici, inițiatorul enciclopediei aflate în pregătire sub egida „Astrei”, că din cauza lucrărilor istorice la care este antrenat nu poate deveni colaborator la enciclopedie.

București, 3 decembrie 1895.

Prea stimatul meu domn,

Vă mulțumesc din inimă pentru invitarea ce ați binevoit a-mi face de a lua parte, dimpreună cu ceilalți distinși literați români, la lucrările istorice ce au să fie cuprinse în Enciclopedia română, ce se va publica sub auspiciile Asociațiunii transilvane și sub direcțiunea Domniei Voastre.

Vă doresc din suflet un succes splendid la această frumoasă întreprindere, atât de necesară pentru publicul român.

Ocupat însă de o serie mai lungă de ani cu o lucrare istorică mai mare și mai avînd pe lîngă aceea să completez și colecțiunea de documente istorice externe ce le publică Academia română, vă rog să binevoiți a mă scuza dacă pe lîngă tot viul interes ce-l am pentru excelența publicațiune ce o dirigiați, fiind astăzi atât de copleșit cu alte lucrări istorice ce le-am început, nu am pe zi nici chiar o oră timp liber spre a mă putea devota și altor ocupațiuni.

Salutîndu-vă cu căldură, vă rog a primi complimentele mele de cea mai adîncă stimă.

Al domniei Voastre prea devotat
Nic. Densușianu

A.S.S., doc. 73/1895, f. 2.

21

1899 ianuarie 10, Timișoara. Circulară trimisă de „Astra”, despărțămîntul Timișoara prin care se comunică faptul că în viitor vor fi trimise la sate numerele de duminică ale „Gazetei Transilvaniei”.

Timișoara la 10 ianuarie 1899

Stimate Domnule !

Despărțămîntul Timișorii al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român avînd scopul și chemarea a conlucra la luminarea și deșteptarea poporului nostru, întru altele agende ale începutului activității sale — a prenumerat pentru mai multe comune exemplare din numărul de duminică al Gazetei Transilvaniei, din care un număr în decursul anului 1899 va veni la adresa D(umii)tale.

Comitetul despărțămîntului s-a convins că numerii de Duminică ai Gazetei Transilvaniei sunt mai potrivit redactați priceperii și trebuințelor țaranilor noștri, pentru că totdeauna conțin materia despre economică și igienă și multe alte lucruri folositoare.

Deci în numele comitetului nostru vin cu rugarea cătră D(umnea)ta, ca să binevoiești a da jurnalul cărturarilor din poporul nostru să-l cetească, și în cas de lipsă a-l ceti D(omnia) Ta celora cari nu știu ceti, ca cît mai mulți țărani de-ai noștri se poată câștiga învățătura prin cetirea acestui jurnal; iară după ce va fi toți, Te rog să binevoiești a aduna și păstra numerii, ca și mai tirzeu să poată fi cetiți și adăugați unei biblioteci populare.

Acum la începutul scopului nostru, e să dezvoltăm în poporul nostru gustul de cetit, ca prin cetit să-și mai deștepte și să învețe lucruri bune și folositoare, noi sperăm, că dacă poporul nostru de la sate se va convinge despre marele folos, ce se cuprinde în cetirea de cărți și jurnale, mulți oameni de ai noștri, cei mai deștepti și luminați, ei singuri vor prenumera cîte un jurnal pentru ei și pentru

familia lor; cetitul de cărți și jurnale e cea mai bună școală pentru cei ieșiți din școală.

Totodată Te rog să binevoiești la timpul său a ne înconștința despre rezultat
Cu stimă

Emanuil Ungurianu

Arh. St. Timiș, fond „Astra“ Timișoara, dosar 3/1899, f. 1, tipărit.

22

1900 octombrie 15, Virșeș. Scrisoare prin care Petru Zepeniag, avocat din Virșeș, informează „Astra“ despre constituirea despărțământului Virșeș, anexînd și procesul verbal.

Nr. 704—1900

Onorat Comitet central al Asociațiunei pentru literatura și cultura poporului român, Sibiu.

În urma rescriptului dv. no. 1033/1899 am primit angajamentul de a organiza în calitate de delegat despărțământul Virșeș al Asociațiunei.

Achitîndu-mă de acest obligament, în înțelesul § 7 din instrucțiunea dv. no. 599/1897, am onorul a vă subșterne următorul raport :

Pentru efeptuirea organizărei am convocat adunarea de constituire, conf. no. 175 din „Tribuna“ alăturată, deja în 23 sept. a.c. pe ziua de 8 octombrie nou a.c. și am înștiințat organizarea despărțământului, conf. decizului alăturat sub 2, autorităților civile din loco, corespunzînd astfel § 5 din instrucțiunea numită.

În urma convocatorului publicat adunarea de constituire s-a ținut în 8 crt. în opidul Virșeș și a decurs în înțelesul procesului verbal alăturat sub 3.

Punctul 2 din procesul verbal, referitor la înscrierea membrilor s-a modificat cu ocaziunea încasării taxelor în următorul mod : s-au înscris total 1 membru fondator, 5 pe viață, 26 ordinari și 23 ajutători.

Taxele încasate în preț de coroane 437 60 (patru sute treizeci și șapte c. 60/100) și o acție de la „Sătmăreana“ no. 751 cu cuponul pro 1900, le acclud sub 4.

Notific cum că membrii pe viață Avram Corcea și Patrichie Ramneauțiu au solvit cîte o rată, iar Ioan Miclea și subscrisul vor solvi ratele ulterior.

Membrul fondator, domnul dr. A. Novacu a solvit taxa de membru pe viață cu ocaziunea adunării generale a Astei din ăst an, ținută la Băile Herculane, iar restul la taxa de membru fondator, îl va solvi în rate. Domnul membru pe viață Ioan M. Roșu prin cedarea acției de la Sătmăreana plus c. 2.60 taxă de transcriere și-a achitat taxa recerută.

Vă rog cu tot respectul ca, după aprobarea înființărei, să binevoiți a aviza despre acest fapt, pentru ținerea în evidență și autoritățile civile din loco.

După acestea, rugîndu-vă pentru aprobarea concluzelor adunărei constituante și primirea membrilor înscriși, rămîn a on. Comitet Central.

Virșeș, 15 octombrii 1900

devotat dr. Petru Zepeniag
advocat, delegatul Astei

Acuze : no. 175 a „Tribunei“ proces-verbal, rescript municipal Virșeș 1 discurs, 7 coale de subscriere, 1 acție Sătmăreana, cup. 1900 ; 1 epistolă recomandată cor. 437 60/100 numerar.

A.S.S., doc. 704/1900, f. 1.

23

1901 septembrie 18, Craiova. Scrisoare prin care „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor“, secția Craiova, își exprimă admirația față de activitatea „Astei“.

„Liga“ pentru unitatea culturală a tuturor românilor

Secțiunea Craiova

Craiova 18 septembrie 1901

Nr. 52

Domnule Președinte,

Urmărim cu admirațiune zelul și activitatea Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român de peste Carpați, și ca frați ne bucurăm de progresul însemnat ce ea face pe terenul cultural.

Unirea, devotamentul și entuziasmul membrilor Asociațiunii sunt o garanție sigură pentru succesele viitoare.

Prin muncă, sacrificii și însuflețire veți izbuti în năzuințele voastre către idealul ce urmăriți.

În numele secțiunii Craiova a Ligii culturale vă trimitem salutările noastre cele mai cordiale, urându-vă ca lucrările adunării generale să fie încoronate de cel mai strălucit succes.

Președinte,
P. Chițu

Secretar
I. T. Chețianu

Domniel Sale

Domnului Președinte al Asociațiunii pentru literatură și cultura poporului român.

A.S.S., doc. 720/1901, f. 16.

24

1903 ianuarie 6, Timișoara. Raport de activitate pe anul 1902 al despărțământului Timișoara al „Astrii”.

Onorat comitet al Asociațiunei !

Despre activitatea comitetului despărțământului „Timișoara” pe anul 1902 am onoare a face următorul raport :

În decursul anului 1902 comitetul a înființat 4 biblioteci populare, și cu acestea a urcat numărul bibliotecilor populare ale despărțământului la 16, despre biblioteci se poartă inventar dublu, din care un exemplar se păstrează la comitet, iară unul e predat bărbatului de încredere, carele e încredințat cu administrarea bibliotecii.

Bibliotecile înființate în tot anul se măresc, după puterile financiare ale despărțământului cu produse noue literare, astfel în anul 1902 bibliotecile deja mai înainte înființate au fost mărite cu 95 de opuri.

Pentru bibliotecile populare în anul 1902 comitetul a cheltuit 689 cor(oane) 37 fileri.

Comitetul a prenumerat 25 de exemplare din numărul de duminică al Gazeții Transilvaniei și a dispus să se trimită în 25 de comune, în fiecare comună câte un exemplar la adresa unui bărbat de încredere, cari separat au fost recercați, ca să dea jurnalul pentru citire țăranilor noștri cărturari.

Comitetul a cumpărat 200 de exemplare din cartea „Prășirea rațională a gi-lițelor” și 200 de exemplare din cartea „Prășirea pomilor și păstrarea poamelor” din acestea 400 de exemplare s-au trimis în 40 de comune, în fiecare comună câte 10 exemplare, cu cari a fost cu ocaziunea examenelor finale școlarii de la școlile noastre profesionale premiați.

Comitetul a ajutat pentru acoperirea trebuințelor școlare mai multe comune bisericesti, și adevă : comunelor noastre bisericesti din Icloda, din Feni și din Nadăș, a trimis câte 100 cor(oane), celei din Madves 80 cor(oane) și celei din Nunar 50 cor(oane).

În anul 1902 comitetul a adunat spre scopurile culturale ale despărțământului suma de 1692 cor(oane) 50 fil(eri) din care a acoperit rogațiunile mai sus înșirate, iară o parte din această sumă a adăugat la fondul cultural al despărțământului, carele acum face 3000 coroane, e plasat în obligațiuni fonciare ale institutului Albina și se administrează la comitetul Central.

În decursul anului 1902 comitetul despărțământului a trimis la comitetul central al Asociațiunei 440 cor(oane).

În bibliotecile populare ale despărțământului se află următoarele cărți :

1. scrieri igienice	54
2. scrieri despre economie	115
3. scrieri despre istorie și geografie	206
4. scrieri despre instrucție	181
5. scrieri dramatice	59

6. poezii	98
7. novele, povești și diferite scrieri populare	340

Cu stimă

Timișoara 6 ianuarie 1903

Arh. St. Timiș, fond „Astra“ Timișoara, dosar 16/1902, f. 1, copie.

25

1906 martie 17, Sibiu. Adresă prin care comitele suprem al comitatului Sibiu, Thalmann Gusztáv, aduce la cunoștința „Astrei“ că Ministerul de Interne de la Budapesta a interzis participarea „Astrei“ la expoziția din București.

Nr. 353—1906

Nr. 33/1906

Obiectul : participarea Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român la expoziția română din București

Onoratului Comitet central al „Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român“ Sibiu.

Din ordinul domnului ministru de interne datto a.c. 13 martie nr. 146/1906 am onoare a aviza onoratul Comitet central că domnul ministru reg(al) ung(ar) de interne prin sus-amintitul ordin a oprit activitatea pe mai departe a „Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român“ pentru participarea între exponenții expoziției din București, respectiv pentru aranjarea expoziției românilor din statul ungar.

Pentru că activitatea amintitei Asociațiuni se extinde numai pe teritoriul statului ungar și, astfel, pe baza § 2 al statutelor sale e îndreptățită a aranja expoziții numai pe teritoriul acestui stat, dar nu are îndreptățirea de a aranja expoziții similare în statele străine.

Despre cele de mai sus, referindu-mă la rescriptul meu din 20 ianuarie a.c. nr. 19/1906, vă încunostățez cu adăugirea că în înțelesul ordinului ministerial românii din patrie, deci și amintita Asociațiune, numai în secțiunile internaționale (comerciale, industriale și agricole) ale expoziției din chestiune vor putea lua parte, dar și atunci numai exclusiv împreună cu ceilalți exponenți maghiari, în pavilionul ungar, ce se va zidi spre acest scop.

Sibiu, 17 martie 1906

Thalmann Gusztáv
comite suprem și comite săsesc

A.S.S., doc. 353/1906, f. 1—4.

26

1906 iulie 1, Viena. Scrisoarea Societății „România Jună“ din Viena către „Astra“ prin care-i comunică hotărârea de a-i dona viața lui Ciprian Porumbescu.

Nr. 722/1906

România jună, Viena

Societatea academică social-literară

Adresa :

VIII Florianigasse 12

Viena 1 iulie 1906

Nr. 82

Onor Comitet !

Societatea noastră a luat hotărârea în ședința din 16 iunie a vă dărui pe seama muzeului național din Sibiu celui lui Cipr(ian) Porumbescu.

Vă rugăm deci să dispuneți expedarea instrumentului. Dorința noastră este ca celui să figureze, totodată la expoziția națională din București în secția dvs. sub numele nostru.

Vă asigurăm de deosebita noastră stimă și considerațiune.

Horia Petrea Petrescu
președinte

Stelian M.
secretar

On. Asociațiunii pentru cultura poporului român în Sibiu.

A.S.S., doc. 722/1906, p. 2.

27

1906 iulie 25, Sibiu. Scrisoare prin care Octavian Goga solicită „Astrei“ să admită înscrierea sa la concursul organizat pentru ocuparea postului de secretar al asociației.

Nr. 808/906

Onorat comitet central,

Fiind publicat concurs pentru întregirea postului de secretar prim la „Asociațiunea“ rog respectuos onoratul comitet a mă considera și pe mine între cei ce doresc a ocupa numita funcțiune.

Alături următoarele acte :

1. actul de absolvare a Facultății de Filosofie de la Universitatea din Budapesta.
2. atestatul examenului fundamental de profesor de istorie, filologia latină, în limba maghiară.
3. certificat de la Universitatea din Berlin (Facultatea de Filosofie) despre ascultarea cursurilor în două semestre.

Cu distinsă stimă

Octavian Goga

Sibiu, 25 iulie 1906

A.S.S., doc. 808/1906, f. 1.

28

1906 august 30, Buctumșasa. Scrisoare prin care Ioan Agârbiceanu propune „Astrei“ volumul său *De la țară*, în scopul participării la concursul organizat de societatea sibiană.

Nr. 915/1906

Ilustre domnule prezident,

Deși nu am cinstea de-a vă cunoaște, îmi iau totuși voia de a vă cere o lămurire și un sfat.

Nu știu dacă premiul ce i-a dat „Asociațiunea“ domnului T. A. Bogdan anul trecut, e un premiu anual, ori nu. Asemenea nu știu deși am urmărit gazetele ce-mi stau la dispoziție dacă în anul acesta s-a publicat concurs pentru acel premiu, mi se pare de 300 cor.

Dacă ar fi un premiu anual, nu aş putea să-mi prezint oare volumul meu „De la țară“ ? E numai așa ca încercare, căci aş dori să merg și eu la București și mi-ar ajuta niște bani acum.

Dacă veți fi așa de buni să mă avizați pe-o corespondință, v-aș fi foarte recunoscător.

B(ucium)șasa 30.VIII.1906.

Cu deosebită stimă
Ioan Agârbiceanu

Buciumșasa per Abrud

A.S.S., doc. 9015/1906, f. 1.

29

1908 februarie 16. Lugoj. Proces-verbal încheiat cu ocazia adunării de constituire a despărțământului Lugoj al „Astrei”.

Proces verbal

al adunării de constituire a despărțământului Lugoj al Asociațiunii pentru literatură română și cultura poporului român ținută la 16 februarie 1908 st(il) n(ou) în sala reuniunii române de lectură din Lugoj d(upă) a(miază) la 4 ore.

1

Dl. Coriolan Brediceanu ca delegat al comitetului central salutînd adunarea designează de notar pe dl. dr. Nicolae Ioanovits avocat, iar de casar ad-hoc pe dl. Dr. Aurel Ciupe și prezintă N-rul 12 al Jurnalului „Drapelul” prin care se vede că convocarea acestei adunări s-a întîmplat cu 8 zile înainte mai departe, cum căreia acestei adunări au notificat-o la capitanatul polițial din loc(alitate), prin urmare satisfăcînd §§-lor 5 și 6 ale instrucțiunii pentru organizarea despărțămîntelor, declară adunarea de constituire a despărțământului Lugoj de constituită.

2

Se dă citire scrisorii din 5 Febr(uarie) 1908 nr. 135 a comitetului central, care cuprindē imputernicirea d-ui Coriolan Brediceanu de a face constituirea despărțământului Lugoj.

3

Președintele provoacă pre aceia, cei ce voesc se se facă membri ai Asociațiunii, se subscrie listele puse la dispozițiunea și totodată a se consulta asupra persoanelor alegînd și comitetul despărțământului.

4

După terminarea înscrierii de membri și consultări confidențiale, președintele redeschide ședința și dă cetire numelor membrilor înscriși. Înscriși se declara de membrii primiți ai despărțământului de după categoriile pre cum sînt înscriși. Președintele pune la ordinea zilei alegerea comitetului cercual și anume a numi președinte al Despărțământului și celor 4 membri de comitet.

La propunerea membrului Dr. Demetriu Florescu adunarea alege cu aclamațiune unanimă de director al despărțământului, ca președinte pe d-l Coriolan Brediceanu iară de membri în Comitet pe d-nii :

1. dr. George Popoviciu protopres(biter)
2. Ioan Boros prelat papal canonic
3. dr. Aurel Ciupe avocat
4. Corneliu Găndu cond(ucător) de avocat(ură)

6

După terminarea alegerii directorul ales al despărțământului în numele său și al membrilor mulțumește pentru încrederea pusă în decizie și roagă On(orata) adunare, ca în frumoașă lor chemare să-i sprijinească cu toată căldura, ca se le poată face cu puțința a-și vedea cea mai fierbinte a lor dorință, de a vedea trăind și înflorînd despărțământul Lugoj.

Se la cunoștința

Arh. St. Timiș, fond „Astra” despărțământul Lugoj, dosar 3/1908, f. 31—32, orig.

30

1909 noiembrie 4/17, Vălenii de Munte. Scrisoarea lui Nicolae Iorga adresată „Astrei” în legătură cu difuzarea unei lucrări.

no. 1298—1909

Domnule Președinte,

Ca răspuns la scrisoarea Dumneavoașă, am onoare să vă comunic că exemplarele din cartea știută nu sînt trimise de mine, ci de „Liga Culturală”. Ea credea să aducă astfel un mare folos conștiinței naționale a românilor de dincolo, fără a bănuî că poate face rău, prin aceasta, „Asociației”. Conform cu invitația Dumneavoașă de a se „indica” volumele, vă rog să le înaintați ziarului „Tribuna” din Arad. Costul expedierii ne privește pe noi.

Cerindu-vă scuze pentru neplăcerea ce v-am putut pricinui, vă rog, domnule președinte, a primi asigurarea deosebitei noastre considerațiuni. Vălenii de Munte, 4/17 noiembrie 1909

N. Iorga

D-sale Domnului Președinte al „Asociației” în Sibiu

A.S.S., doc. 1298/1909, f. 1.

31

1913 martie 21, Bucium. Scrisoare prin care Nicodim Cristea, în numele studențimii române de la Universitatea din Cluj, informează că va înființa o revistă studențească și va întreprinde un vast program de propagandă pentru ridicarea țărânimii românești, program pe care-l va pune sub auspiciile societății sibiene.

Bucium la 21/III 913

Ilustre Domnule prezident!

Din încredințarea tinerimii universitare din Cluj îmi iau voie a vă scrie următoarele :

În săptămîna trecută s-a accentuat în ziarele noastre mai de seamă că în șirul universitarilor să observă o mișcare neobișnuită o agitație deosebită, ca o dovadă a unui nou program de muncă în viitor. Ne frămîntă serios mai ales două idei : 1. înființarea revistei sociale „Noi” a studențimii române de pretutindeni și ; 2. înrolarea studențimii sub steagul Asociațiunii în feriele de vară mai ales.

Pentru realizarea primului gînd am cerut sprijinul tuturor studenților români, trecuți peste pragul liceului și colaborarea mai multor bărbați însemnați ai neamului. Revista are chemarea sublimă 1. a fi locul de întîlnire al studenților români, 2. a fi amvonul aspirațiunilor și nevoilor noastre ; 3. a fi interpretul fidel al adevăratei educații românești ; 4. a fi caleidoscopul mișcării culturale universale ; 5 a fi biroul de informație în toate ; 6. a fi mijlocul de închegare a rîndurilor studenților) și de cimentare a legăturilor sociale de toată categoria, etc. etc.

Ca punct cardinal al programului nostru va figura încă în numărul prim al revistei organizarea tinerimii după ținuturi sub egida Asociațiunii sau ocrotirea despărțămîntelor Asociațiunii. E fapt constatat doară, că tinerimea noastră ca strat social să agită foarte puțin sau chiar deloc pentru problemele mari de viață ale neamului. E știut că vieții universitarilor noștri îi lipsește culoarea sau mai bine zis conținutul, deoarece toată activitatea noastră să reducă la aranjarea unor petreceri, și la propaganda eventuală pentru artiștii noștri. Am aflat de bine deci a discuta în sînul nostru cestiunea angajării forțelor noastre în serviciul Asociațiunii și spre satisfacția celor „puțini buni” am constatat că se vor afla mulți tineri cari în duminicile de peste vară vor mai abdice de comoditatea ucigătoare și în schimb vor colinda satele noastre pentru a răspîndi și ei nițică lumină în straturile țărânimii. Și dacă în Cluj să vor afla 30 tineri cari să-și țină de datorință de onoare a cutreiera ținuturile românești sub auspiciile înălțării neamului, sunt convins că acestora li se vor atasa — să zicem — 170 de inși (înțelegînd și pe teologi !) din alte părți, cari pre lingă o organizare serioasă și conducere înțeleaptă vor ajunge la rezultate urmitoare. Călăzuți fiind în acest pas al nostru numai de accelerarea muncii pentru ridicarea țărânimii, prin modestul meu rost vine tine-

rimea universitară a întreba pe Ilustrul prezident al Asociațiunii următoarele : 1. Aprobați acest pas al nostru ? 2. Poate conta tinerimea în activitatea-i mai sus desfășurată la sprijinul „Asociațiunii“ ? 3. E învoită „Asociațiunea“ a primi sub aripile sale tinerimea dornică de muncă ? 4. E aplicată „Asociațiunea“ a sprijini tinerimea în pasul său cu ajutoare bănești, skioptikoane, cărți de răspîndit etc. ? Aceasta cu atît mai virtos cu cît e vorba și de cucerirea celor mai periclitare ținuturi românești ! 5. Ce dorințe mai aveți cari ne-ar privi în legătură cu acest program al nostru ?

În nădejdea unui răspuns favorabil, semnez

Cu deosebită stimă :

Nicodim Cristea
prezidentul tinerimii

Adr(esa) : Kolozsvar var. u. 7.

A.S.S., doc. 708/1913, f. 1—2.

32

1913 martie 28, Brașov. Scrisoare de răspuns prin care A. Bârseanu informează pe Nicodim Cristea asupra condițiilor în care studențimea română din Cluj poate activa sub egida „Astrei“, pentru emanciparea țărănimii.

Brașov, 28 martie (1913)¹

Stimate Domnule Cristea !

Cu deosebită bucurie am citit scrisoarea Domniei Tale din 21 luna curentă, prin care binevoii a-mi face cunoscut, la însărcinarea colegilor Domniei tale, că tinerimea noastră universitară din Cluj s-a hotărît a porni o mișcare de propagandă culturală în sînul poporului nostru de la sate, sub egida „Asociațiunii“. Știerea aceasta va fi primită cu satisfacție² nu numai de membrii Comitetului central al însoțirii noastre, ci de orișice om cu judecată și cu inimă, deoarece porniri de asemenea natură din partea tinerimii noastre universitare sunt de cel mai bun augur pentru viitor. Deprinzîndu-se de acum tinerii noștri cu semănarea culturii în straturile cele largi ale poporului, se pregătesc a-și face datoria ce-i așteaptă în măsură și mai mare în viitor.

Cum zic, sunt încredințat că factorii conducători ai însoțirii noastre vor în-tîmpina cu cea mai mare bucurie frumoasa Dumneavoastră intențiune, aflu de lipsă însă a Vă atrage atențiunea asupra cîtorva împrejurări de la care, după a mea părere, atîrnă în mare parte succesul acțiunii ce voiți a o întreprinde.

1. Dacă voiți a contribui la luminarea poporului nostru în cadrul „Asociațiunii“ prin conferințe, producțiuni, lecturi etc., este neapărat de lipsă să vă conformați statutelor și regulamentelor și să vă puneți în legătură cu organele ei din diferitele despărțăminte și agenturi. Acestea vor avea apoi să aducă la timpul său conferințele ce le veți ținea, la cunoștința publicului și autorităților administrative.

2. Fiind „Asociațiunea“ o societate pur culturală și literară toată acțiunea Domniei Voastre va avea să aibă acest caracter, evitîndu-se orice colorit politic sau confesional care nu ar fi în acord cu adevăratele scopuri ale „Asociațiunii“.

3. Înainte de a fixa subiectele conferințelor, veți binevoi a studia împrejurările locale din diferitele ținuturi și a Vă conforma acestor împrejurări ca astfel acțiunea Domniei Voastre să aibă în adevăr rezultatul dorit.

4. După ce veți fi studiat lucrul cum se cade și veți fi cerut și sfatul oamenilor mai cu experiență din diferitele ținuturi și a Vă conforma acestor împrejurări ca astfel acțiunea Domniei Voastre să aibă în adevăr rezultatul dorit.

4. După ce veți fi studiat lucrul cum se cade și veți fi cerut și sfatul oamenilor mai cu experiență din diferitele ținuturi care vă vor putea da diferite îndrumări folositoare, veți binevoi a face un plan amănunțit de acțiune pe care ar fi bine să-l împărtășiți și Comitetului central.

¹ Scrisoarea este ruptă în colțul din dreapta-sus.

² Șters înainte de el bucurie.

5. Întreaga acțiune să se facă fără mult zgomot și fără multă reclamă, lăsînd ca în locul afișelor să vorbească rezultatele al căror cuvînt va fi cu mult mai trainic și mai de preț ca al celor dintîi.

Cu aceste măsuri de precauțiune cred că frumoasa Dumneavoastră pornire va fi bine primită și sprijinită atît din partea Comitetului central al Asociațiunii, cît și din partea celorlalți factori ai însoțirii noastre. Ajutoare bănești, în împrejurările actuale cînd „Asociația” are să se lupte cu atîtea greutăți de ordin material, să nu așteptați. Vi se vor pune însă, cred, cu toată plăcerea la dispoziție cărți de împărțit între popor, precum și aparatele de proiecțiune de care dispunem atît la centru, cît și în diferitele despărțăminte.

Prin șirurile de mai sus cred că am răspuns și la întrebările cuprinse în scrisoarea Domniei Tale.

Și acum, rugîndu-Te să binevoiești a împărtași cele cuprinse în aceste șiruri și colegilor Domniei Tale, cărora să ai bunătatea a le exprima sentimentele mele de recunoștință pentru bunele intențiuni de care-i văd animați, Vă salut pe toți cu toată stima și dragostea.

A.B.

A.S.S., doc. 708/1913, f. 3—4.

33

1913 octombrie 14, București. Scrisoare prin care Ioan Slavici îi prezintă secretarului „Astreii”, O. C. Tăslăuanu, punctul său de vedere în legătură cu reeditarea de către societatea sibliană a nuvelei sale *Popa Tanda*.

București, 14 octombrie 1913

Nr. 1813—1913

Iubite amice,

M-am gîndit mult mai înainte de a fi luat hotărîrea să răspund la adresa oficială a „Asociațiunii” prin această scrisoare confidențială și să te rog să spui atît domnului V. Stroescu, cît și comitetului „Asociațiunii” că dau cu toată inima autorizațiunea ce mi se cere. Aș avea însă două dorințe care mi-ar pare bine să fie împlinite.

Am fost totdeauna și sunt și azi de părere, că nu e nici bine, nici frumos să deprindem poporul cu distribuțiunile gratuite. M-aș bucura dar, dacă Popa Tanda n-ar fi împărțită de pomână, ci s-ar pune-n vînzare cu cît mai ieftin, fie chiar și cu numai cinci parale/exemplarul.

A doua dorință a mea ar fi ca o parte din suma ce va fi fost încasată să zicem o para de exemplar, să fie rezervată spre a cumpăra în vreunul din cimitirile de aici un loc pentru înmormîntarea mea.

Aceste, repet, nu sunt condițiuni, ci dorințe, de la a căror împlinire nu atîrnă autorizațiunea.

Primește, te rog, cu ocaziunea aceasta, salutările mele colegiale.

Ioan Slavici

A.S.S., doc. 1813/1913, f. 1.

34

1914 decembrie 30, Sibiu. Raportul Comitetului Central al „Astreii” pe anul 1914, din care rezultă că în acel an „Asociațiunea” a trimis 5.520 exemplare cărți pentru soldații români răniți și bolnavi.

„Astra” Sibiu

1914 decembrie 30, Sibiu

În anul 1914 s-au distribuit gratuit pentru bibliotecile populare din agenturile „Asociațiunii” și pentru soldații răniți și bolnavi din diferitele spitale ale

monarhiei, în total 27.130 exemplare, dintre care numai pentru soldați : 5.520 exemplare, în valoare de coroane 1.656.

Prezident
Andrei Birseanu

Secretar
Romul Simu

A.S.S., doc. 1025/1915, p. 21—22.

35

1915 februarie 26, Viena. Scrisoarea Irinei Mavrocordat prin care solicită „Astrei” din Sibiu cărți în limba română pentru soldații români răniți din Viena.

1915 februarie 26, Viena

Biblioteca populară a Asociațiunii

Sibiu

Domnule secretar,

Excelența Sa, Doamna I. Mavrocordat, care se ocupă de răniții români la Viena, și care locuiește : 36 Prinz Eugen strasse, Viena, Vă roagă să-i trimiteți, prin ramburs, pentru 20 coroane, cărți de citire sau bisericești sau calendare pentru bieții răniți.

Aceasta cit de curînd.
Salutări pentru Excelența Voastră.

*

Cărțile cerute s-au expedit în pachet de 4,900 kg. în 10 martie 1915
Nicolae Iosif

A.S.S., doc. 226/1915.

36

1915 martie 24, Sibiu. Scrisoarea „Astrei” adresată Ministerului de Război de la Budapesta prin care comunică donația de 10.000 cărți pentru ostașii români răniți și bolnavi din spitale și că va mai trimite încă pe altă, cerînd să fie scutită de taxele poștale.

„Astra” Sibiu
Nr. 241/1915

1915 martie 24, Sibiu

Budapesta

Excelența Voastră, Domnule Ministru

Avem onoare a aduce la cunoștința Excelenței voastre că instituția noastră a dăruit, de la începutul războiului actual, aproape 10.000 exemplare de cărți din Biblioteca populară ce se editează, ostașilor români răniți și bolnavi din diferitele spitale din Ungaria și Austria și portul postal al pachetelor cu cărți l-a suportat instituția noastră, al cărei Comitet Central, în ședința sa ținută la 13 l.c. a hotărît să mai oferim, deocamdată, 10.000 exemplare cărți pentru soldații români răniți și bolnavi.

Anunțînd Excelenței Voastre acest ofert, Vă rugăm respectuos să binevoiți a dispune ca să ni se dele lista completă a spitalelor în care sînt adăpostiți bolnavii și răniții din monarhia noastră, și fiindcă instituția noastră este o instituție săracă, să binevoiți a-i da, respective, a-i mijloci, dreptul de a trimite cărțile liber de porto.

În așteptarea prețiosului răspuns, rămînem ai Excelenței Voastre,

p. prezident
Dr. Sextil Pușcariu

Secretar
Romul Simu

A.S.S., doc. 241/1915.

37

1915 noiembrie 6, Sibiu. Andrei Bârseanu, președintele „Astrei“, propune în ședința Comitetului Central ca în Muzeul „Asociațiunii“ să fie organizată „o galerie de portrete“ ale personalităților neamului românesc.

Nr. 1024—1915

Prezidentul A. Bârseanu face următoarea propunere :

Fiind Muzeul „Asociațiunii“ noastre atât etnografic cât și istoric, cred că una dintre cele mai alese podoabe ale lui ar fi o galerie de portrete ale bărbaților noștri mari și ale femeilor distinse prin virtuțile lor și prin binele făcut neamului lor și printr-însul omenirei, câtă vreme au fost în viață.

Avem ce e drept, ici-colea, mai cu seamă în centrele mitropoliilor și diocезelor noastre de ambele confesiuni, precum și în sălile festivalare ale institutelor principale de învățămînt, portretele citorva arhieriei distinși și ale întemeietorilor școalelor noastre mai mari, precum și ale dascălilor mai de frunte, dar aceste portrete sunt cunoscute numai în parte, nefiind accesibile unui public mai mare.

Cit de frumos și totodată ce mijloc însemnat de educație și de îndemnuri pentru fapte nobile ar fi, cînd am avea și noi un panteon național în care figurile cele mari ale neamului nostru, civili și militari, preoți și mireni, să ne vorbească prin însăși înfățișarea lor și în care, pe lângă chipuri, să se expună vederei vizitatorilor toate reliviile (sic) scumpe și sfinte păstrate de la bărbații mari, cari au cugetat și au lucrat, s-au expus, au suferit și chiar s-au jertfit pentru noi !

Chiar și cel mai elementar simț de recunoștință ne obligă să căutăm a păstra și a cinști astfel amintirea înaintașilor noștri meritați.

Ca să putem întocmi o asemenea galerie de portrete propun ca biroul nostru să fie însărcinat a se adresa, după prealabila înțelegere cu comisiunea muzeului, către familiile bărbaților noștri însemnați din trecut, rugîndu-le ca dacă au portrete bune ale acestor bărbați, precum și obiecte de ale lor, vrednice a fi expuse (scrisori, diplome, carnete, fotografii etc.), să binevoiască a le dărui pe seama Muzeului Asociațiunii.

Iar întrucît portretele nu s-ar putea procura pe calea aceasta, Asociațiunea să le facă succesiv pe cheltuiala sa, mai cu seamă din contribuiriile obicinuite la Anul Nou, și din alte contribuiri benevoale pe seama muzeului.

Se înțelege că din această galerie nu vor putea lipsi figurile întemeietorilor „Asociațiunii“ și ale bărbaților și femeilor, cari au contribuit prin fundațiuni mai însemnate la promovarea scopurilor ei.

Admiterea sau neadmiterea unui portret în galerie proiectată se va hotări de comitet la propunerea comisiunii muzeului. Întrucît odăile ce ne stau acum la dispoziție n-ar fi de-ajuns pentru adăpostirea ambelor colecțiuni, a celei etnografice și a celei istorice, comisiunea muzeului să fie rugată a cerceta dacă nu cumva s-ar putea folosi pe viitor și sala festivă pentru trebuințele muzeului.

Și, ca să fac începutul galeriei de portrete, de care am vorbit mai sus și pentru care chiar și acum avem cîteva obiecte destul de prețioase, pun la dispoziția Asociațiunii suma de koroane 250 (două sute cincizeci) pentru procurarea unui portret bun al marelui poet Vasile Alecsandri, de la moartea căruia s-au împlinit în august vechi a.c. 25 ani.

Propunerea președintelui se primește și cu executarea ei se încredințează biroul în înțelegere cu comisiunea muzeului.

A.S.S., doc. 1024/1915, f. 1—2.

38

1915 decembrie 30, Sibiu. Scrisoare prin care Emilia Rațiu informează „Astra“ că donează documentele soțului ei, Ioan Rațiu, și corespondența sa începînd cu anul 1864.

1287—1915

Onorabile Prezidiu,

Avînd în vedere etatea mea înaintată, și voînd ca scrisorile și documentele de interes istoric, rămase în urma prea iubitului și neuitatului meu soț, precum și

toată corespondența mea de la 1864 și pînă în timpul prezent, care e tot de interes național, să se păstreze la o instituție publică românească, ca astfel la timpul său să se poată consulta de specialități (sic), m-am decis să dăruiesc bibliotecii „Asociațiunii” numitele scrisori și documente, aflatoare și de altfel în păstrarea „Asociațiunii” conform scrisorii mele din 30 iunie a.c.

Rog, dar pe onoratul Prezidiu a le lua în primire pe temeiul inventarului alăturat și să binevoiască a dispune păstrarea actelor în înțelesul dorinței mele.

Recunoscătoare, vă rog, domnule prezident, primiți asigurarea deosebitei mele stime și considerațiuni.

Sibiu

Emilia Dr. Rațiu

30/XII. 915

P.S. Doresc ca scrisorile și documentele să rămîie pentru totdeauna în scoarțele și mapele făcute de mine și în care se aflau la predare, iar la timpul său să se transpuie în dulapul pe care-l voi dărui eu și să se așeze în apropierea chipului (portretului) soțului meu și a familiei sale.

Sibiu, 30 Decembrie 1915

Emilia Dr. Rațiu

A.S.S., doc. 1287/1915, f. 2—3.